

Benediktinci i kristijanizacija vikinškog svijeta

Japarić, Teo

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:436055>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-02**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

TEO JAPARIĆ

BENEDIKTINCI I KRISTIЈANIZACIЈA VIKINŠKOG SVIJETA

Diplomski rad

Pula, veljača 2024.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

TEO JAPARIĆ

BENEDIKTINCI I KRISTIЈANIZACIЈA VIKINŠKOG SVIJETA

Diplomski rad

JMBAG: 0303054009, redoviti student

Studijski smjer: Diplomski studij povijesti

Predmet: Uvod u srednji vijek

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Povijest

Znanstvena grana: Srednji i rani novi vijek

Mentor: prof. dr. sc. Ivan Jurković, doc. dr. sc. Robert Kurelić

Pula, veljača 2024.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za magistra
_____ ovime izjavljujem da je ovaj

Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljeni način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

U Puli, _____

Student

IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOG DJELA

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom

koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____

Potpis

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Benediktinci	4
2.1. Veze benediktinaca s franačkim dvorom	7
2.2. Benediktinci u Skandinaviji	10
2.2.1. Benediktinci u Danskoj	11
2.2.2. Benediktinci u Norveškoj	13
2.2.3. Benediktinci u Švedskoj	14
2.2.4. Benediktinci na Islandu	14
2.3. Benediktinski redovnik Ansgar	15
3. Vikinzi	18
3.1. Vikinško društvo	20
3.2. Vješti trgovci i neustrašivi ratnici	24
3.3. Vikinško doba	26
4. Procesi i metode kristijanizacije vikinškog svijeta	30
4.1. Vikinška vjerovanja	35
4.2. Uključivanje kršćanskih elemenata u vikinška vjerovanja	37
5. Tijek kristijanizacije vikinškog svijeta	41
5.1. Početci kristijanizacije vikinškog svijeta	45
5.2. Pokršćavanje vikinških vladara	49
5.2.1. Danski vladari	50
5.2.2. Norveški vladari	52
5.2.3. Švedski vladari	57
5.2.4. Islandski vladari	58
5.3. Osnivanje nadbiskupija i biskupija	59
6. Zaključak	63
Popis literature	65
Sažetak	70
Abstract	72

1. Uvod

Prvi naseljenici Skandinavije bili su nomadski lovci koji su došli u južnu Skandinaviju oko 11000 godina prije Krista. Budući da ne postoje dokazi za kasnije seobe naroda na području Skandinavije, Vikinzi se smatraju izravnim potomcima prvih naseljenika. Živjeli su diljem Skandinavije – od Jutlanda na jugu do Knivskjelloddena u polarnom krugu, odnosno na prostorima današnje Danske, Norveške i Švedske. Tijekom vikinškog doba, bitno su utjecali na političke i ekonomske prilike u Europi. Također, narodi koje su tada susretali istovremeno su utjecali na njih budući da su tijekom istog razdoblja postupno prihvaćali kršćanske i europske vrijednosti.

Vikinzi su i prije početka kristijanizacije dolazili u dodir s kršćanstvom. Stoljećima su susretali kršćanski svijet putem vojnih pohoda, služenja u plaćeničkim vojskama, trgovine i diplomacije te su svoja saznanja dijelili sa sunarodnjacima. Također, zarobljeni kršćani prenosili su znanja svojim robovlasnicima. Glavnina vikinškog svijeta imala je površna znanja o kršćanskom učenju i običajima i prije organiziranih dolazaka misionara u njihove domovine.

Kristijanizacija je „proces pokrštavanja tijekom kojeg se prihvaća kršćanski način života.“¹ Može biti dobrovoljna postupnim uključivanjem kršćanskih elemenata u poganske tradicije ili prisilna korištenjem metoda poput nagovaranja, zastrašivanja, potkupljivanja, protjerivanja, uzimanja talaca, prijetnji, sakaćenja, ubijanja te zabranjivanja starih i nametanja novih vjerovanja i običaja. Rad će detaljno opisati i objasniti procese i metode kristijanizacije vikinškog svijeta.

Čim su kršćanski vladari saznali za neustrašive i nemilosrdne ratnike, ali i vješte trgovce sa sjevera, strah je zavladao čitavom kršćanskom Europom i prije nego su Vikinzi krenuli u zloglasne pohode. Karlo Veliki (768. - 814.) vladao je gotovo čitavom zapadnom i srednjom Europom ujedinjenom pod jednom religijom - kršćanstvom. Tijekom 46 godina vladavine, uspješno je proširio granice na sjevernu Italiju, Friziju, Bavarsku, sjevernu

¹ Hrvatski jezični portal, URL: <https://hjp.znanje.hr/>, pristupljeno 25. srpnja 2023.

Španjolsku i Sasku. Potonju je osvajao i prisilno kristijanizirao 32 godine, od 772. do 804. godine, služeći se okrutnim metodama poput uzimanja talaca te provođenja masovnih deportacija i pokolja. Najsnažniji otpor pružao je saski vladar Widukind koji je nakon poraza 776. godine, utočište pronašao u Danskoj što je više utjecalo na politički položaj Danske nego Saske. Naime, franački sjeverni susjedi počeli su prožimati Karlove misli.

Za razliku od Saske, kojoj je kršćanstvo okrutno nametnuto, Skandinavija ga je naposljetku svojevolutno prihvatila. Danci su bili u neposrednoj opasnosti od primjene istovjetnih metoda prisile budući da su graničili s moćnim kršćanskim susjedima, ali strah od osvajanja, prijetnje ili politički pritisak nisu bili dovoljni za prihvaćanje kršćanstva. Norveška i Švedska nisu bile u izravnoj opasnosti pa su ipak svojevolutno prihvatile kršćanstvo, prvo vladari, a zatim i njihovi podanici. Jesu li vikinški vladari uistinu prihvatili Kristovo učenje ili je pravi razlog možda bio stjecanje brojnih političkih i ekonomskih prednosti?

Iako su brojni narodi nominalno pokršteni, u stvarnosti su nevoljko prihvaćali kršćanske vrijednosti i kršćanski način života. Ključni razlozi su naklonost prema vrijednostima tradicije koja im je bliska te nerazumijevanje kršćanstva. Rad će pojasniti kako su kršćanski misionari dovtljivo uključivali kršćanske elemente u vikinška vjerovanja i mitove stvarajući pritom regionalne inačice kršćanstva budući da su se poganska vjerovanja i običaji također međusobno bitno razlikovali ovisno o društvenom i političkom uređenju. Ključan razlog uspješne kristijanizacije vikinškog svijeta je nepostojanje poganskog svećenstva koje bi branilo njihovu religiju i pružilo organizirani otpor kraljevima koji su provodili kristijanizaciju. Budući da su pripadnici vikinške aristokracije bili presudni čimbenici uspješne kristijanizacije, rad će opisati vikinško društvo i odnose među društvenim slojevima.

Godine 793. godine Vikinzi su počeli privlačiti pozornost kršćanske Europe. Spomenute godine, koja se ujedno smatra i početkom vikinškog doba, napali su nebranjeni samostan Lindisfarne na istoimenom otoku koji je poznat i kao Sveti Otok, u sjeveroistočnoj Engleskoj što je značajno utjecalo na predodžbu kršćanske Europe o Vikinzima kao okrutnim i nemilosrdnim poganskim divljacima. Što je u idućim stoljećima nagnalo zloglasne oskrvritelje kršćanskog samostana, ne samo na površno i pasivno

prihvatanje, nego na svjesno i svojevrijedno širenje kršćanstva? Rad će prikazati tijek kristijanizacije vikinškog svijeta i naglasiti ključne uzročno-posljedične veze.

Kristijanizacija vikinškog svijeta bila je dobrovoljna, dugotrajna, postupna i mirna. Proces je trajao stoljećima budući da su stari bogovi, rituali i običaji postupno nestajali, a vikinškim se svijetom širilo novo kršćansko učenje. U cjelokupnom procesu kristijanizacije, sudjelovali su i brojni redovnici, među kojima su najznačajniji bili pripadnici benediktinskog reda. Osim što će objasniti utjecaj benediktinaca na širenje kršćanstva vikinškim svijetom, rad će upoznati čitatelje s ključnim benediktincima i opatijama koje su djelovale u Skandinaviji.

Ansgar je svakako najznačajniji benediktinski redovnik, kasnije i hamburško-bremenski nadbiskup, koji je sudjelovao u kristijanizaciji vikinškog svijeta. Rođen je u franačkoj plemićkoj obitelji 801. godine u blizini Amiensu u današnjoj Francuskoj. Nakon majčine smrti, mladi Ansgar odrastao je u benediktinskom samostanu Corbie u istoimenom gradiću nedaleko od Amiensu. Sudjelovao je u kristijanizaciji Saske i Skandinavije. Umro je u Bremenu 865. godine gdje je i pokopan. Njegov nasljednik Rimbert odmah ga je proglasio svetcem što je iste godine potvrdio papa Nikola I. (858. - 867.).

2. Benediktinci

Benediktinci su katolički monaški red predan skromnom i mirnom životu u šutnji, molitvi i radu u skladu s osnovnim geslom reda – *ora et labora*, što u prijevodu znači moli i radi. Osnovani 529. godine u Subiacu u zaleđu Rima najstariji su vjerski red na Zapadu. Redovnici žive i djeluju u skladu s redovničkim zavjetima poslušnosti, skromnosti i čistoći. Također, zavjetuju se da će čitav život provesti u jednom samostanu, odnosno opatiji kojom upravlja opat.

Benediktinski grb čini dvostruki križ na brdu. Preko križa nalazi se natpis *pax* što u prijevodu s latinskog jezika znači mir. Ispod grba ispisano je, također na latinskom jeziku, „*Ut in omnibus glorificetur Deus*“ ili u prijevodu „Neka je u svemu slava Bogu“. Dosada je Red svijetu dao otprilike 5000 svetaca, 40 papa, 250 kardinala, 7000 nadbiskupa, 15000 biskupa i 16000 pisaca.² „Benediktinsko zapadno monaštvo bilo je klica zapadne civilizacije i uspostave europske kulture koju danas baštinimo. Vođeni *Pravilom* svoga osnivača svetog Benedikta i geslom moli i radi benediktinci su obilježili vjerski, kulturni i društveni život, ističući se na području medicine, kulture, znanosti, poljodjelstva itd.“³

Benediktinci su uvelike pridonijeli širenju kršćanstva, pismenosti i književnosti te razvoju poljodjelstva i obrtništva diljem Europe. „Muškarci i žene koji su slijedili običaje Benedikta iz Nursije (rođen oko 480. godine, umro oko 543. godine) oblikovali su najdugotrajniji, najutjecajniji, najbrojniji i najrasprostranjeniji vjerski red u srednjovjekovnoj Europi.“⁴ Najznačajniji procvat doživjeli su u karolinško doba kada su postali nositelji crkvene i kulturne obnove. Naime, prvih stoljeća su bili i misionari u pokršćavanju brojnih naroda pa su tako sudjelovali i u pokršćavanju vikinškog svijeta.

Osnivač Reda sveti Benedikt rodio se oko 480. godine u Nursiji blizu Perugie u talijanskoj pokrajini Umbriji. Potomak je stare rimske plemićke obitelji. Zbog neizmjernog

² Hrvatska enciklopedija Mate Ujevića, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2019., URL: <https://hemu.lzmk.hr/>, pristupljeno 21. kolovoza 2023.

³ Jurinović, Ljiljana, ur., *Benediktinci i stvaranje europske kulture – Našim rukama, ali Tvojom snagom*, Verbum, Split, 2008., str. 1.

⁴ Clark, James G., *The Benedictines in the Middle Ages*, The Boydell Press, Woodbridge, 2011., str. 1., vlastiti prijevod

doprinosa širenju kršćanskih i europskih vrijednosti, papa Pavao VI. (1963. - 1978.) proglasio ga je svetcem zaštitnikom Europe. Često je percipiran kao otac europske i zapadne kulture te kao začetnik kršćanskog redovništva. „Njegovim srednjovjekovnim, ali i kasnijim sljedbenicima, Benedikt nije bio samo otac crnih redovnika nego i otac kršćanskog monaštva u cjelini.“⁵

„Benediktovo je životno djelo Pravilo monaha (*Regula Monachorum*; prolog i 73 poglavlja), prvi zakonik redovništva na Zapadu, u kojem je ujedinjeno rimsko pravno iskustvo (stabilitet, poslušnost) s kršćanskom pobožnošću (molitva) i organizacijsko-praktičnim ciljevima (znanost, umjetnost, poljodjelstvo).“⁶ *Pravilo* sadrži skup strogih pravila redovničkog života te poziva na njegovanje uzvišenih ideala.

Umro je 21. ožujka 543. godine. Nakon njega, širenje benediktinskog reda, kršćanstva i *Pravila* nastavili su Grgur Veliki i Kasiodor. *Pravilo* se širilo cijelom Europom, a benediktinski samostani u kojima su se redovnici držali istog korjenito su oblikovali europsku kulturu.

Brdo između Rima i Napulja zvano Montecassino poslužilo je kao idealno mjesto za gradnju velike opatije. Po predaji ju je 529., na temeljima rimske utvrde municipija Casinum, osnovao Benedikt koji je ondje i pokopan. Područje opatije, koje se za potrebe kulta koristilo već od poganskih vremena kao Apolonov hram, devastirali su Langobardi oko 577. godine. Nakon obnove početkom 8. stoljeća, posjetio ju je Karlo Veliki 787. godine i pritom joj dao velike povlastice. U osvit 11. stoljeća postala je nadaleko poznatim umjetničkim i kulturnim središtem, a jedan od njezinih opata, Fridrik Lorenski, postao je papa Stjepan IX (1057. - 1058.). U vrijeme opata Deziderija, kasnije pape Viktora III. (1086. - 1087.), doživjela je kulturni procvat.⁷

Već za života svetog Benedikta osnovani su brojni samostani u kojima su redovnici živjeli prema njegovu *Pravilu*. Samostani, odnosno opatije građeni su po uzoru na stare utvrđene rimske tabore. Okruženi visokim zidinama i odvojeni od svijeta, benediktinci su

⁵ isto, str. 8., vlastiti prijevod

⁶ Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021., URL: <https://www.enciklopedija.hr/>, pristupljeno 26. srpnja 2023.

⁷ isto, pristupljeno 21. srpnja 2023.

mogli neometano živjeti prema *Pravilu*. Opatije su sadržavale glavnu samostansku crkvu s različitim kapelicama, prostorije za redovnike, goste, putnike i siromahe, zanatske radionice, knjižnicu, ljekarnu te *scriptorium* za prepisivanje starih tekstova i ukrašavanje knjiga. Uz samostan su bili vrtovi s povrćem i ljekovitim biljem, voćnjaci, njive i mlin.⁸

Benediktinski redovnici bavili su se poljodjelstvom, obrtništvom, pčelarstvom, ratarstvom i vinogradarstvom. Na temelju proučavanja rimskih priručnika o obradi tla, benediktinci su osmislili i prvi primijenili nove ratarske metode. Primjerice, osmislili su i izradili plug na kotače za duboko oranje. Također, bavili su se proizvodnjom piva i vina. Vrlo rano počeli su se baviti pčelarstvom budući da im je vosak bio potreban za izradu svijeća koje su koristili u crkvama. Sami su uzgajali životinje zbog mesa, mlijeka, jaja, kože i vune. U sklopu samostana, vrijedni benediktinci osnivali su obrtničke radionice za obradu kože i željeza, tkanje odjeće te zlatarske i kiparske radionice. Osim molitve i rada, redovnici su se bavili i umjetnošću. Vrlo rado provodili su vrijeme u *scriptoriumu* gdje su pisali, slikali i stvarali umjetnička djela čime su održali antičku kulturu sve do naših dana budući da brojna djela antičke kulture poznajemo isključivo srednjovjekovnim rukopisima.⁹

Na čelu benediktinske zajednice je opat koji upravlja samostanom u čemu mu pomažu njegova braća, odnosno monasi koji ga na koncu i biraju. Opatov zamjenik je prior ili prepozit. *Cellarius*, odnosno podrumar brine o materijalnim potrebama redovnika, dekan je predstojnik nad skupinom od 10 redovnika, dok vratar prima goste, putnike i siromahe. Redovnici se dijele na starije ili *seniores* i mlađe, odnosno *iuniores*. Svi oni zajedno žive i djeluju u samostanu do smrti. Opat ima ovlasti ukoriti redovnike koji su nemarni u izvršavanju svojih obveza te brine o radnim navikama monaha s ciljem postizanja korisnosti kojom redovnička zajednica opravdava svoje postojanje. Zajedničko jelo je obveza svih članova zajednice. Obroci su oskudni, a redovnicima je zabranjeno svojevrijedno nametanje preteškog posta bez opatovog dopuštenja. Također, svi redovnici obvezni su sudjelovati u molitvi koja ne smije trajati predugo kako redovnicima ne bi

⁸ Hrvatska enciklopedija Mate Ujevića, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2019., URL: <https://hemu.lzmk.hr/>, pristupljeno 27. kolovoza 2023.

⁹ Jurinović, Ljiljana, ur., *Benediktinci i stvaranje europske kulture – Našim rukama, ali Tvojom snagom*, Verbum, Split, 2008., str. 10-17.

oduzimala previše vremena od rada. Opat ima izraziti autoritet koji se temelji na ljubavi, razumijevanju i suosjećanju prema braći redovnicima.¹⁰

2.1. Veze benediktinaca s franačkim dvorom

Važno je istaknuti čvrste veze franačkog dvora s redovnicima koji su imali značajnu ulogu u širenju kršćanstva i osnivanju samostana diljem Franačke. Na području Galije djelovali su monasi koji su pokušavali riješiti probleme manjka organiziranosti i discipliniranosti tadašnje Crkve. Prostor srednje i zapadne stare Galije obilježava redovništvo koje je tada još uvijek bilo pod utjecajem martinskog ideala zadržavši pritom sklonost prema individualizmu, koji se uz ostalo, očituje u neprihvatanju stalnog mjesta boravka (*stabilitas loci*) i čvrstog samostanskog pravila. Možemo zaključiti da su redovnici u Galiji osnivali samostane, a zatim ih brzo i napuštali. Koncil u Orleansu 511. godine donio je odluku o stalnom boravku redovnika na jednom mjestu u skladu s jasnim samostanskim uređenjem monaha Cezarija Arlskog po kojemu podizanje monaških samostana ovisi o odobrenju mjesnog biskupa.¹¹

Podizanje razine organiziranosti Crkve pokrenuo je irski redovnik i misionar Kolumban (543. - 615.) koji je prvo djelovao na području Franačke, a zatim i u drugim dijelovima Europe. Došao je u Franačku oko 590. godine nakon čega je osnovao samostane u Annegrayu, Luxeuilu i Fonteinu.¹² Kolumbanov irsko-škotski ideal monaštva posebno je privlačio franačko plemstvo čiji su se sinovi dijelom odgajali u Luxeuilu ili su tamo ulazili kao monasi iz čijih su se redova birali biskupi koji su naposljetku osnivali nove ili reorganizirali postojeće samostane po uzoru na Luxeuil. Za svoje djelatnosti Kolumban je dobio odobrenje merovinškog gornjega sloja, čiji su pripadnici bili oduševljeni osobnošću irskog monaha. Sudjelovao je u kristijanizaciji područja između Ciriškog jezera

¹⁰ Hrvatska enciklopedija Mate Ujevića, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2019., URL: <https://hemu.lzmk.hr/>, pristupljeno 25. kolovoza 2023.

¹¹ Jedin, Hubert, ur., *Velika povijest Crkve II*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1995., str. 674.

¹² McKitterick, Rosamond, *The Frankish Kingdoms under the Carolingians, 751 - 987*, Longman, London, 1983., str. 109., vlastiti prijevod

i Bregenza (prostor između današnje Švicarske i Austrije), a zatim se uputio u Alpe prema današnjoj Italiji.¹³

Iako je Crkva bila nedovoljno organizirana za vrijeme vladavine Merovinga, ipak su kraljevi pozivali misionare i pružali im potporu u osnivanju samostana, razvijanju redovništva i širenju kršćanstva. Djelovanje misionara, a posebno Kolumbana, predstavljalo je važan poticaj za procvat kršćanstva u razdoblju vladanja Karolinga. Od istaknutih benediktinskih misionara svakako treba izdvojiti i Bonifacija (672./673. - 754.) rođenog kao Winfrid. U Franačku je došao s područja Wessexa s ciljem pokrštavanja Frizijaca gdje je nakon nekoliko neuspjelih pokušaja ipak uspostavio dvogodišnje djelovanje. Također, preobratio je i narod Hesa (današnja Njemačka) na saskoj granici.¹⁴ Osim što je pokrštavao pogane, zalagao se za učvršćivanje *Pravila* u opatijama na franačkom tlu. *Pravilo* je u Britaniju uveo benediktinski redovnik Augustin Kenterberijski (umro oko 604.).¹⁵ Bonifacija je u Rimu papa Grgur II. (715. - 731.) posvetio za biskupa i preporučio franačkom majordomu i vojskovođi Karlu Martelu (718. - 741.) koji ga je 723. godine uzeo pod svoju zaštitu.¹⁶ Bonifacije se zatim uputio na područje Hessena i Tiringije (pokrajina u Njemačkoj) gdje je usprkos raznim poteškoćama uspio pokrstiti brojne pogane.¹⁷

Dakle, redovnici i misionari bili su povezani s vladarima od kojih su dobivali zaštitu i potporu te su se često vraćali na ista, već pokrštena mjesta u svrhu učvršćivanja vjere kod novih kršćana. Kasnije je Karloman (umro 754.) podredio episkopat svog dijela države Bonifaciju, a Pipin Mali (751. – 768.) povjerio mu je upravljanje frizijskom Crkvom. Širenjem kršćanstva i pojavom Karolinga značajna misijska središta postala su Utrecht, Swidbertswerth (danas Kaiserswerth kao prethodnica opatije Werden), Amöneburg, Büraburg-Fritzlar, Fulda, Hersfeld.¹⁸

¹³ Jedin, Hubert, ur., *Velika povijest Crkve II*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1995., str. 674-675.

¹⁴ Jedin, Hubert, ur., *Velika povijest Crkve III/1*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2001., str. 13-14.

¹⁵ McKitterick, Rosamond, *The Frankish Kingdoms under the Carolingians, 751 - 987*, Longman, London, 1983., str. 110., vlastiti prijevod

¹⁶ Jedin, Hubert, ur., *Velika povijest Crkve III/1*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2001., str. 14.

¹⁷ Seville Higgins, John, *The ultramontanism of Saint Boniface*, Church History 2, Cambridge University Press, Cambridge, 1933., str. 199., vlastiti prijevod

¹⁸ Jedin, Hubert, ur., *Velika povijest Crkve, III/1*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2001., str. 16-19.

Pojavom karolinške renesanse, benediktinci su, na poziv i poticaj vladara, došli na dvor Karla Velikog u svrhu razvijanja obrazovanja i podučavanja gdje su preuzeli ulogu učitelja. Značajni redovnici bili su Irac Josip Škot (Josephus Scotus), Langobard Pavao Đakon, Got Teodulf i drugi, pod mentorstvom Alkuina iz Yorka koji je vodio dvorsku školu. Ondje se zapisivala i proučavala povijest, gramatika, retorika i geometrija. Plod Karlovih reformi obrazovanja bilo je i stvaranje novog karolinškog pisma. Iz dvora se širila karolinška renesansa na stara i nova kulturna središta, a nositelji su bili učitelji i učenici. Karlo Veliki dao je prirediti autentični prijepis Benediktovog *Pravila* iz Montecassina koje je u Franačkoj vrijedilo kao glavno monaško pravilo.¹⁹

Za vrijeme Ludovika I. Pobožnog (814. - 840.), nasljednika Karla Velikog, istaknuo se još jedan benediktinac, a to je Got Benedikt Anijanski, rođen kao Witiza.²⁰ Ludovik ga je pozvao na carski dvor kako bi pomogao u provedbi crkvene reforme te mu je dao opatiju Maürsmunster (današnja Francuska), a ubrzo i Inden (Cornelimünster) koja je pripadala pod Aachensku dvorsku školu.²¹ Car Ludovik sastavio je 816. godine veliki reformni koncil u Aachenu kojemu je svrha bila učvrstiti *Pravilo* u sve franačke samostane.²² Također, stvorio je jedinstvenu državnu Crkvu u kojoj su samostani i biskupske crkve bili izjednačeni te su samostani dobili veću unutarnju slobodu kretanja. Godine 817., Carstvo i Crkva shvaćeni su kao jedinstvena cjelina. U samostanima je postroženo pridržavanje *Pravila*, a monaški zakonodavac postao je Benedikt od Aniane koji je ujedno bio carev mentor i savjetnik sve do svoje smrti 821. godine. U vrijeme vladavine Ludovika I. Pobožnog samostani su postali žarišta književnosti i literarne kulture. Jedan od takvih samostana bio je Fulda (današnja Njemačka).²³

¹⁹ isto, str. 83-87.

²⁰ McKitterick, Rosamond, *The Frankish Kingdoms under the Carolingians, 751 - 987*, Longman, London, 1983., str. 108., vlastiti prijevod

²¹ Jedin, Hubert, ur., *Velika povijest Crkve III/1*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2001., str. 118.

²² McKitterick, Rosamond, *The Frankish Kingdoms under the Carolingians, 751 - 987*, Longman, London, 1983., str. 113., vlastiti prijevod

²³ Jedin, Hubert, ur., *Velika povijest Crkve III/1*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2001., str. 120-128.

2.2. Benediktinci u Skandinaviji

Glavnina misionara koji su sudjelovali u kristijanizaciji vikinškog svijeta dolazila je iz hamburško-bremenske nadbiskupije. „Franački carevi djelovali su kao pokretačka snaga misionara i koristili su ih za vlastite težnje stjecanja vlasti ili utjecaja nad sekularnim vođama na sjeveru.“²⁴ Budući da su kristijanizaciju Norveške provodili vladari koji su bili kršteni i odgojeni izvan domovine, najčešće u Engleskoj, sa sobom su dovodili i strane misionare. Tako su u pokrštavanju Norveške, osim misionara iz hamburško-bremenske nadbiskupije, sudjelovali redovnici i biskupi iz Engleske. Engleski misionari, odgojeni u dodiru s Vikinzima, zajedno s njemačkim svećenstvom tijekom 11. stoljeća postupno su pokrštavali vikinški svijet. Uspješnost kristijanizacije predstavljala je presudni obrat u povijesti međukulturalnih odnosa između sjevera i zapada Europe. Vikinzi su s Europom podijelili svoje upravljačko i vladarsko umijeće te ekspanzivnu snagu, a istovremeno je Skandinavija gostoljubivo prihvaćala širitelje kršćanske civilizacije.²⁵

Za pokrštavanje Vikinga u velikoj su mjeri zaslužni redovnici uključujući i pripadnike najstarijeg crkvenog reda na Zapadu – benediktince. Benediktinci su donijeli školstvo i sačuvali pismo u ondašnjim mračnim vremenima. Izrazito su važni u širenju kršćanstva na zapadu Europe, sudjelovali su u kristijanizaciji brojnih naroda, pa tako i vikinškog svijeta. S ciljem širenja evanđelja, smioni redovnici gradili su brojne samostane, odnosno opatije diljem Skandinavije. Britanski profesor i povjesničar James G. Clark navodi kako je uspješnost samostana određene nadbiskupije ovisila o razini osobne i institucionalne uključenosti biskupa u složenu mrežu biskupija i crkvi.²⁶ Benediktovo *Pravilo* potaknulo je redovnike da zaista postanu dio svećenstva, a samostani su postali nova žarišta kulture. Pokrštavanje je bilo povjereno prvenstveno redovnicima što je zasluga pape Grgura Velikog (590. - 604.) koji im je prvi namijenio tu ulogu.²⁷

²⁴ Sanmark, Alexandra, *Power and Conversion - a Comparative Study of Christianization in Scandinavia*, Uppsala University, Uppsala, 2004., str. 75., vlastiti prijevod

²⁵ Jelisejev, Vadim et al., *Historija čovječanstva – kulturni i naučni razvoj: Velike civilizacije srednjeg vijeka*, Naprijed, Zagreb, 1972., str. 222.

²⁶ Clark, James G., *The Making of Nordic Monasticism, c. 1076 – c. 1350*, Religions 12, MDPI, Basel, 2021., str. 22., vlastiti prijevod

²⁷ Jelisejev, Vadim et al., *Historija čovječanstva – kulturni i naučni razvoj: Velike civilizacije srednjeg vijeka*, Naprijed, Zagreb, 1972., str. 93.

Prvi benediktinski redovnik, ujedno i prvi misionar uopće, koji je sudjelovao u kristijanizaciji Vikinga, bio je anglosaski redovnik Willibrord. Rođen u tek pokrštenoj obitelji u Northumbriji oko 658. godine, mladost je proveo kao Wilfridov učenik u riponskoj opatiji nedaleko od Yorka. Nakon dvanaest godina provedenih u tada vrlo značajnoj irskoj opatiji Rath Melsigi, 690. godine krenuo je u misiju pokrštavanja Frizije u sjeverozapadnoj Nizozemskoj zbog čega je zaslužio naziv Apostol Frizijaca. Umro je 7. studenog 739. godine u Echternachu u istočnom Luksemburgu. Početkom 8. stoljeća, Willibrord je neuspješno pokušao preobratiti prvog danskog kralja Ongendusa (710. - 738.). „Ipak je 717. godine Willibrord s redovničkom družbom krenuo naviještati evanđelje u Dansku kao prvi pokušaj kristijanizacije sjevernih naroda.“²⁸ Svakako najznačajniji benediktinski redovnik, kasnije i hamburško-bremenski nadbiskup, koji je misionarskim djelovanjem širio kršćanstvo Skandinavijom, bio je Ansgar.

2.2.1. Benediktinci u Danskoj

U Danskoj su svojevremeno postojale i djelovale brojne benediktinske opatije. Prema švedskoj profesoricu, povjesničarki i arheologinji Alexandri Sanmark prvi samostan u Danskoj bio je Roskilde osnovan oko 1080. godine. Oko 1150. godine utemeljeno je još nekoliko benediktinskih opatija - opatija svetog Knuta u Odenseu, Allehelgens u Lundu i Ringsted na Zealandu.²⁹ Kada su 1096. godine Knutovi posmrtni ostatci prebačeni u novoizgrađenu katedralu svetog Knuta, u istom je gradu osnovana i opatija svetog Knuta s ciljem stvaranja hodočasničkog središta. Potonja opatija predstavljala je najznačajniju srednjovjekovnu kršćansku ustanovu na trećem po veličini danskom otoku - otoku Funenu. „Brojni Englezi bili su uključeni u nastanak Knutova kulta - biskup Hubald nadgledao je ekshumaciju kraljeva tijela, a kada je kralj Erik Dobri utemeljio samostan

²⁸ Collins, Michael i Price, Matthew A., *Priča o kršćanstvu*, Znanje, Zagreb, 2000., str. 86.

²⁹ Sanmark, Alexandra, *Power and Conversion - a Comparative Study of Christianization in Scandinavia*, Uppsala University, Uppsala, 2004., str. 102., vlastiti prijevod

oko Knutova svetišta u Odenseu, isti je, na Hubaldov prijedlog, nastanjen benediktinskim redovnicima iz Eveshama.³⁰

Opatija svetog Mihaela u Schleswigu, opatija u Ribeu, opatija svetog Knuta u Odenseu i opatija svih svetih u Lundu pripadaju prvim samostanima u Danskoj. Najvjerojatnije su ih utemeljili lokalni biskupi između 1070. i 1090. godine. Tijekom idućeg stoljeća benediktinci su se širili Danskom pa su na najvećem danskom otoku Zealandu između 1130. i 1140. godine osnovane četiri opatije. Opatija Ringsted, osnovana je 1135. godine na inicijativu vladajuće dinastije. Opatije Næstved (osnovana 1135.) i Sorø (utemeljena 1142.) podignuli su pripadnici suparničkih plemićkih obitelji. Samostani u Odenseu i Næstvedu bili su poznati po bogatom književnom radu. Opatiju Esrum osnovao je između 1143. i 1148. godine lundski nadbiskup. Na Jutlandu su tijekom istog razdoblja utemeljene Glenstrup, Randers, Voer, Vejerslev i Veng. Potonja je nastala na kraljevu inicijativu, a ostale su utemeljili lokalni plemići. Posljednja je podignuta opatija u Halstedu koja se nalazila na četvrtom po veličini danskom otoku Lollandu.³¹

Tijekom 12. stoljeća utemeljeno je najmanje pet, vjerojatno šest ženskih benediktinskih samostana kao i dvije dvojne opatije (samostan za redovnike i redovnice). Prije 1275. godine, u Danskoj je postojalo trinaest ženskih i jedanaest muških benediktinskih samostana.³² Najstariji ženski benediktinski samostani u Danskoj potječu iz sredine 12. stoljeća kako su osnovane opatije u Ålborgu, Odenseu, Lundu, Roskildeu Slangstrupu. Godine 1171. u Ribeu te oko 1192. u Schleswigu su, uz postojeće benediktinske opatije, osnovani i ženski samostani. Između 1150. i 1250. godine podignuti su ženski benediktinski samostani Bosjö, Börringe, Stubber, Gudum, Ring, Vissing, Sebber, Ørslev, Hundslund i Ø.³³

³⁰ Phelpstead, Carl, *Converting to Europe: Christian Themes in "Knyttlinga saga"*, Viking and Medieval Scandinavia 1, Brepols, Turnhout, 2005., str. 172., vlastiti prijevod

³¹ Jakobsen, Johnny Grandjean Gøgsig, *A Brief History of Medieval Monasticism in Denmark (with Schleswig, Rügen and Estonia)*, Religions 12, MDPI, Basel, 2021., str. 67-68., vlastiti prijevod

³² Andersson, Catharina, *Cistercian Monasteries in Medieval Sweden—Foundations and Recruitments, 1143–1420*, Religions 12, MDPI, Basel, 2021., str. 102., vlastiti prijevod

³³ Jakobsen, Johnny Grandjean Gøgsig, *A Brief History of Medieval Monasticism in Denmark (with Schleswig, Rügen and Estonia)*, Religions 12, MDPI, Basel, 2021., str. 68., vlastiti prijevod

2.2.2. Benediktinci u Norveškoj

U srednjovjekovnoj Norveškoj djelovalo je šest benediktinskih opatija. U Norveškoj su samostani igrali manju ulogu tijekom širenja kršćanstva nego u ostalim skandinavskim zemljama. Najstariji samostan u Norveškoj očigledno je utemeljio Knut Veliki (1016. - 1035.) na otoku Nidarholm (kasnije nazvanim Munkholmen) pored Nidarosa neposredno prije poraza i smrti kralja Olafa.³⁴ Opatija Nidarholm bila je smještena sjeverno od trondheimske luke na otoku Munkholmenu te je najstariji samostan u Norveškoj. Iako Charles Henry Robinson smatra da ju je utemeljio Knut Veliki, islandska povjesničarka i arheologinja Steinunn Kristjánsdóttir navodi da je Knutov pokušaj osnivanja opatije 1028. godine bio neuspješan te da je ista podignuta oko 1100. godine.³⁵ Opatija je bila izuzetno bogata i moćna te je trgovala s Engleskom.

Opatija Munkeliv osnovana je za vrijeme vladavine Magnusa Bosonogog (1093. - 1103.) ili njegovih sinova Eysteinna (1103. - 1123.) i Sigurda (1103. - 1130.). Opatija se nalazila pored Bergena u jugozapadnoj Norveškoj.³⁶ Opatija Selja utemeljena je oko 1100. godine na istoimenom otoku.

Najstariji ženski benediktinski samostan u Norveškoj je Gimsøy u gradu Skienu utemeljen oko 1150. godine. Samostan je predstavljao moćno duhovno središte na području između gradova Tønsberga i Stavangera.³⁷ Opatiju su utemeljili Dag Eilivsson i njegova supruga Ragnhild Skoftesdotter nakon što se Dag neozlijeđen vratio iz križarskog pohoda. Prva opatica bila je njihova kćer Baugeid.³⁸ „Benediktinska opatija u Gimsøyu najvjerojatnije je osnovana početkom 12. stoljeća na mjestu koje je kasnije postalo

³⁴ Robinson, Charles Henry, *The Conversion of Europe*, Longmans, Green and Co., London, 1917., str. 470., vlastiti prijevod

³⁵ Kristjánsdóttir, Steinunn, *Medieval Monasticism in Iceland and Norse Greenland*, Religions 12, MDPI, Basel, 2021., str. 56., vlastiti prijevod

³⁶ Clark, James G., *The Making of Nordic Monasticism, c. 1076 – c. 1350*, Religions 12, MDPI, Basel, 2021., str. 20., vlastiti prijevod

³⁷ Åsen, Per Arvid, *Medieval Monastery Gardens in Iceland and Norway*, Religions 12, MDPI, Basel, 2021., str. 127., vlastiti prijevod

³⁸ Clark, James G., *The Making of Nordic Monasticism, c. 1076 – c. 1350*, Religions 12, MDPI, Basel, 2021., str. 20., vlastiti prijevod

predgrađe srednjovjekovnog grada.³⁹ Opatija Nonneseter pored Osla osnovana je između 1150. i 1160. godine. Zahvaljujući uspješnom upravljanju opatica koje su dolazile iz moćnih i uglednih plemićkih obitelji, opatija je postala izuzetno bogata. Opatija Bakke osnovana je u Trondheimu, također sredinom 12. stoljeća.⁴⁰

2.2.3. Benediktinci u Švedskoj

Alexandra Sanmark smatra kako su prvi samostani u Švedskoj bili Alvastra u pokrajini Östergötland i Nydala u pokrajini Småland. Oba su utemeljena 1143. godine.⁴¹ Početkom 12. stoljeća kralj Inge Stariji i kraljica Helena osnovali su benediktinsku opatiju Vreta u pokrajini Östergötland u južnoj Švedskoj. Ista se smatra najstarijom opatijom u srednjovjekovnoj Švedskoj. Opatija Vårfruberga nalazila se sjeverozapadno od Strängnäsa na poluotoku Fogdö. Postoji nekoliko teorija prema kojima je utemeljena oko 1060. godine ili u pedesetim godinama idućeg stoljeća.⁴²

2.2.4. Benediktinci na Islandu

Na Islandu je djelovalo pet benediktinskih opatija. Najstarija, a ujedno i najstariji samostan uopće na Islandu, je benediktinska opatija Bær u općini Borgarfjörður na istoku otoka. Najvjerojatnije se nalazila na mjestu današnje crkve. Djelovala je od 1130. godine, kada ju je utemeljio engleski redovnik Rúðólfur, do 1149. godine kada je napuštena nakon što je Rúðólfur postao opat u Abingtonu.⁴³

³⁹ Quinn, Judy, Brink, Stefan i Hines, John, ur., *The Viking Age as a Period of Religious Transformation*, Brepols, Turnhout, 2011., str. 206., vlastiti prijevod

⁴⁰ Clark, James G., *The Making of Nordic Monasticism, c. 1076 – c. 1350*, Religions 12, MDPI, Basel, 2021., str. 22., vlastiti prijevod

⁴¹ Sanmark, Alexandra, *Power and Conversion - a Comparative Study of Christianization in Scandinavia*, Uppsala University, Uppsala, 2004., str. 102., vlastiti prijevod

⁴² Andersson, Catharina, *Cistercian Monasteries in Medieval Sweden - Foundations and Recruitments, 1143–1420*, Religions 12, MDPI, Basel, 2021., str. 105-108., vlastiti prijevod

⁴³ Åsen, Per Arvid, *Medieval Monastery Gardens in Iceland and Norway*, Religions 12, MDPI, Basel, 2021., str. 119., vlastiti prijevod

Opatija Þingeyrar na sjeverozapadu Islanda, neometano je djelovala od 1133. do 1551. godine što je čini najuspješnijim i najdugovječnijim samostanom na Islandu. Najpoznatija je po impresivnoj knjižnici i *scriptoriumu* gdje su, između ostalog, latinskim i staronordijskim jezikom napisane brojne religijske i povijesne knjige namijenjene pokrštenim vikinškim vladarima.⁴⁴ „Doista, da nije bilo islandskih benediktinaca, ne bismo imali neke od najvažnijih rukopisa u obliku *edda* i radove o narodnoj gramatici i poetici koji danas odražavaju sjevernoeuropski povijesni identitet i kulturno pamćenje. Brojni rukopisi nastali su upravo u opatiji Þingeyrar.“⁴⁵

Ubrzo nakon osnivanja Þingeyrar, na Islandu su uslijedile tri nove benediktinske opatije - Munkaþverár (osnovana 1155. godine) i Hítardals (osnovana 1166. godine) u hólarškoj biskupiji te prvi ženski benediktinski samostan na Islandu - Kirkjubæjar (utemeljen 1186. godine), u skálholtskoj biskupiji.⁴⁶ Opatija Munkaþverá u Eyjafjörðuru znamenita je po opatu Níkulásu Bergssonu koji je napisao *Leiðarvísir og borgarskipan* – vodič za hodočasnike sa sjevera Europe na putu prema Rimu i Jeruzalemu. Ženski samostan Kirkjubæjar djelovao je od 1186. do 1541. godine, a ženski samostan Reynistaðar u Skagafjörðuru na sjeveru Islanda, djelovao je od 1295. do 1551. godine.⁴⁷

2.3. Benediktinski redovnik Ansgar

Ansgar je rođen u franačkoj plemićkoj obitelji 801. godine u blizini Amiensu u današnjoj Francuskoj. Nakon majčine smrti, mladi Ansgar odrastao je u benediktinskom samostanu Corbie u istoimenom gradiću nedaleko od Amiensu. Djelo njegova nasljednika Rimberta - *Vita Ansgarii* pruža pregršt informacija o Ansgarovu životu i djelu. Sudjelovao je u kristijanizaciji Saske koju je započeo Karlo Veliki, a nastavio njegov nasljednik

⁴⁴ Kristjánsdóttir, Steinunn, *Medieval Monasticism in Iceland and Norse Greenland*, Religions 12, MDPI, Basel, 2021., str. 60., vlastiti prijevod

⁴⁵ Jensson, Gottskálk, *Þingeyrar Abbey in Northern Iceland: A Benedictine Powerhouse of Cultural Heritage*, Religions 12, MDPI, Basel, 2021., str. 150., vlastiti prijevod

⁴⁶ Kristjánsdóttir, Steinunn, *Medieval Monasticism in Iceland and Norse Greenland*, Religions 12, MDPI, Basel, 2021., str. 56., vlastiti prijevod

⁴⁷ Ásen, Per Arvid, *Medieval Monastery Gardens in Iceland and Norway*, Religions 12, MDPI, Basel, 2021., str. 123., vlastiti prijevod

Ludovik I. Pobožni. Nakon 823. godine premješten je u novoosnovanu benediktinsku opatiju Corvey u Vestfaliji s ciljem širenja kršćanskih vrijednosti među lokalnim stanovništvom. U samostanu je radio kao učitelj i redovnik.

„Godine 826. priključio se pratnji danskog kralja Haralda, nakon njegova krštenja na dvoru Ludovika Pobožnog. Poslan je kako bi pokrstio prvo Dance koji su bili prijetnja sjevernoj granici Carstva, a nakon toga i Šveđane u pokrajini Mälardalen čiji su se vladari nadali carskoj usluzi.“⁴⁸ Kada je prognani danski kralj Harald Klak (812. - 813.), što će biti detaljnije objašnjeno u 5. poglavlju, zamolio Ludovika I. Pobožnog za vojnu i političku pomoć, nadbiskup Rheimsa Ebo i brojni redovnici, među kojima i Ansgar, zaputili su se u Dansku kako bi širili kršćanstvo. Godine 826. započeli su kratkotrajnu kristijanizaciju Schleswiga. Iduće godine, Harald je ponovno poražen i protjeran, a s njim i misionari.

Godine 829. švedski kralj Björn s Brda (izvorno ime je Björn at Haugi, gdje staronordijska riječ *haugr* znači brdo, brijeg ili nasip) zatražio je franačkog vladara da mu pošalje misionare. „Iako hagiografske dokaze ne treba uzimati zdravo za gotovo, valja istaknuti kako je Rimbart naveo da je Ansgar svojim uzoritim životom poticao brojne pogane na pokršćavanje. Također je zabilježio kako je Ansgar uputio misionare u Birki da ne smiju željeti ili prisvajati tuđe vlasništvo nego da moraju slijediti Pavlov primjer i raditi kako bi se uzdržavali.“⁴⁹ Ansgar je iste godine krenuo prema Švedskoj te je, uz kraljevo dopuštenje, osnovao crkvu u Birki. Osim malene kršćanske zajednice koju je osnovao, jedina bitna osoba koju je preobratio na kršćanstvo bio je mjesni starješina Herigar. Starješina je, nakon preobraćenja, dopustio Ansgaru da na njegovom imanju podigne crkvu.

Nakon dvije godine misionarskog rada u Švedskoj, kralj Ludovik I. Pobožni pozvao je Ansgara u domovinu gdje ga je postavio za opata benediktinske opatije Corvey i imenovao prvim nadbiskupom tek utemeljene hamburško-bremenske nadbiskupije što je potvrdio i papa Grgur IV. (827. - 844.). Poput švedskog kralja Björna, kasnije je i Horik I. pozvao misionare kako bi nastavili ranije započetu kristijanizaciju Danske. Oko 850.

⁴⁸ Abrams, Lesley, *The Anglo-Saxons and the Christianization of Scandinavia*, Anglo-Saxon England 24, Cambridge University Press, Cambridge, 1995., str. 213., vlastiti prijevod

⁴⁹ Sanmark, Alexandra, *Power and Conversion - a Comparative Study of Christianization in Scandinavia*, Uppsala University, Uppsala, 2004., str. 105., vlastiti prijevod

godine danski kralj Horik I. dopustio je hamburško-bremenskom biskupu Ansgaru izgraditi još dvije crkve u važnim trgovačkim naseljima Hedebyju i Ribi.

Iako je širio kršćanstvo i osnovao crkve u Birki, Hedebyju i Ribi, Ansgarovo cjelokupno misionarsko djelovanje bilo je samo djelomično uspješno jer nije uspio pokrstiti nijednog vikinškog vladara. Naime, opća kristijanizacija vikinškog svijeta započela je pokršćavanjem vladara. „Ludovik I. Pobožni aktivno je radio na pokršćavanju ovog područja te je organizirao misije u kojima su sudjelovali nadbiskup Rheimsa Ebo i Ansgar. Ipak, kršćanstvo u Danskoj nije dobilo čvrsto uporište do krštenja Haralda Modrozubog oko 960. godine.“⁵⁰ Bez obzira na relativno neuspješno misionarsko djelovanje u Skandinaviji, Ansgar je prepoznat kao neumorni začetnik organiziranog pokršćavanja vikinškog svijeta te je zbog ogromnog doprinosa zaslužio dobio nadimak Apostol sjevera. Također, poznat je i kao svetac zaštitnik Skandinavije.

Umro je u Bremenu 865. godine gdje je i pokopan. Njegov nasljednik Rimbart odmah ga je proglasio svetcem što je iste godine potvrdio papa Nikola I. Ansgarove relikvije nalaze se u dvije crkve u Hamburgu – katedrali svete Marije i crkvi svetog Ansgara i Bernarda. Spomenici Apostolu sjevera nalaze se u Hamburgu, Kopenhagenu, Ribeu i Birki.

⁵⁰ isto, str. 81.

3. Vikinzi

Riječ Viking još uvijek priziva negativne konotacije koje su rezultat kolektivnog pamćenja. Stoljeća pretrpljenog straha od zloglasnih vikinških pohoda ostavila su posljedice na čitavu kršćansku Europu. „Etimologija riječi Viking i dalje je nepoznata. Zapisi iz IX. stoljeća napadače nazivaju Sjevernjacima, Dancima, Nordijcima i bezbožnicima. Za Anglosase, čestu metu njihovih napada, riječ *wicing* označavala je napadača s mora – no ona se prvi put javlja tek u XI. stoljeću. Bolje objašnjenje potječe od samih Vikinga. U staronordijskom jeziku riječ *vic* znači zaton ili zaljev, a okrug Vic, nedaleko od Oslofjorda, bio je glavni izvor željeza za proizvodnju mačeva. Riječ Viking možda je nastala kao naziv za stanovnike okruga Vic, a potom se njezino značenje proširilo na sve skandinavske napadače.“⁵¹

Prvi naseljenici Skandinavije bili su nomadski lovci koji su, prateći migracije jelena, došli u južnu Skandinaviju oko 11000 godina prije Krista. Budući da ne postoje dokazi za kasnije seobe naroda na području Skandinavije, Vikinzi se smatraju izravnim potomcima prvih naseljenika. Prva stalna naselja osnovali su oko 6000 godina prije Krista, a četiri tisućljeća kasnije, počeli su se baviti poljoprivredom što je vjerojatno posljedica susreta s južnim susjedima. Oko 2000 godina prije Krista počeli su koristiti brončano oruđe i spajati pojedinačne posjede u sela. Postojanje samo jedne kuće koja je bila znatno veća od ostalih kuća u selu te bogate zalihe pronađene u nekolicini grobova, potvrđuju pojavu vladajuće klase tijekom brončanog doba. Vikinško društvo nastavilo se razvijati tijekom željeznog doba, a postupno povećanje količine oružja i luksuznih predmeta u ratničkim grobovima, svjedoče o visokom položaju ratnih vođa u vikinškom društvu koje je svoj vrhunac doživjelo tijekom vikinškog doba.⁵²

Vikinzi su živjeli diljem Skandinavije – od Jutlanda na jugu do Knivskjelloddena u polarnom krugu, odnosno na prostorima današnje Danske, Norveške i Švedske. Skandinavija se prostire na oko dvije tisuće kilometara što je jednako polovici duljine

⁵¹ Brownworth, Lars, *Morski vukovi: povijest Vikinga*, V.B.Z., Zagreb, 2019., str. 29.

⁵² Haywood, John, *The Penguin historical Atlas of the Vikings*, Penguin Books, London, 1995., str. 18-19., vlastiti prijevod

Europe. Američki autor, predavač, radijski voditelj i profesor Lars Brownworth opisuje vikinške domovine kao područja krajnosti – od Norveške koja je jedna od najbrdovitijih europskih zemalja do Danske kao jedne od najravnijih zemalja Europe s najvišom točkom na samo 170 metara nadmorske visine. Danska je imala najviše obradivog tla i najpogodniju klimu diljem poluotoka Jutlanda i petstotinjak otoka. Norvešku i Švedsku obilježavali su rijetka naseljenost i surova klima, ali švedsko tlo bilo je plodnije nego norveško. Norveška se trećinom površine nalazi u polarnom krugu, izuzetno je brdovita i vrlo je oskudna obradivim tлом.⁵³

Prva seoba skandinavskih naroda počela je u 2. stoljeću prije Krista iseljavanjima Cimbra i Teutona, a sedam stoljeća kasnije Rimsko Carstvo preplavili su narodi skandinavskog podrijetla – Vandali, Burgundi, Goti i Rugijci. S poluotoka Jutland u Britaniju su se iselili Angli i Juti. Nakon prvih iseljavanja, norveški Vikinzi osnovali su najmanje devet malih kraljevstava. Švedska je bila podijeljena na sjeverni dio u kojem su živjeli Sveoni i južni dio koji su nastanjivali Götari. U drugoj polovici šestog stoljeća, prethodno spomenuti narodi su se ujedinili te je novo središte postala sveonska Uppsala. Na krajnjem jugu Švedske, u Skaniji, a vjerojatno i na najvećem danskom otoku Zealandu, prvotno su živjeli Heruli. Nakon što su, zajedno s Gotima, krenuli prema Crnom moru, na njihovo mjesto došli su Danci koji su se doselili najvjerojatnije iz južne ili središnje Švedske.⁵⁴

Surovi životni uvjeti utjecali su na težnje norveških Vikinga koji se, za razliku od švedskih Vikinga, znatno češće odlučuju na pljačkanje i koloniziranje nego na trgovanje. Većina švedskih Vikinga krenula je prema istoku uglavnom kako bi trgovali, ali povremeno su i pljačkali. Iako su njihovi pothvati najmanje poznati, ujedno su i najdugovječniji budući da su upravo švedski Vikinzi utemeljili Kijevsku Rus'.⁵⁵ Pojam *Rus'* potječe od starošvedske riječi *rops* koja je označavala veslače ili pomorske ratnike koji su plovili brodovima na vesla.⁵⁶ Na početku vikinškog doba, norveški Vikinzi plovili su Sjevernim morem prema zapadu do Škotske, Irske, Islanda, Grenlanda i Farskih otoka te su oko

⁵³ Brownworth, Lars, *Morski vukovi: povijest Vikinga*, V.B.Z., Zagreb, 2019., str. 39.

⁵⁴ Brandt, Miroslav, *Opća povijest srednjeg vijeka*, SNL, Zagreb, 1980., str. 197.

⁵⁵ Brownworth, Lars, *Morski vukovi: povijest Vikinga*, V.B.Z., Zagreb, 2019., str. 40-41.

⁵⁶ Nordeide, Sæbjørg Walaker i Edwards, Kevin J., *The Vikings*, Arc Humanities Press, Leeds, 2019., str. 3, vlastiti prijevod

1000. godine pristigli čak do Sjeverne Amerike.⁵⁷ Danski Vikinzi također su krenuli prema zapadu. Preko Niskih Zemalja koje su tada obuhvaćale današnju Nizozemsku, Belgiju, Luksemburg te manje dijelove sjeverne Francuske i sjeverozapadne Njemačke došli su do Britanije odakle su napadali Španjolsku pa čak i Italiju. Budući da švedske obale gledaju na istok, glavnina švedskih Vikinga krenula je upravo u smjeru današnje Rusije.⁵⁸

3.1. Vikinško društvo

Rano vikinško društvo poznavalo je robove ili *thrallove*, slobodne ljude – *karlove* i ratne vođe, odnosno *jarlove*. Bogate zalihe oružja te raskošnih i prestižnih predmeta pronađene u ratničkim grobnicama, svjedoče o ugledu i važnosti *jarlova* u vikinškom društvu. „Jasno je da su u vikinškom društvu postojale ogromne društvene i ekonomske razlike.“⁵⁹ Razlike su bile ogromne čak i među pripadnicima istog društvenog sloja budući da su *karlovima* pripadali i siromašni bezemljaši i bogati trgovci. Vrlo bitna za oblikovanje vikinškog društva je *Rígsþula* – *pjesnička edda*⁶⁰ koja objašnjava kako je bog Rígr oblikovao klasno društvo.

Prema *Rígsþuli*, robovi, odnosno *thrallovi* nalazili su se na dnu vikinškog društva koje je sakaćenje ili oduzimanje života robu, smatralo više neodgovornim postupanjem nego zločinom. Međutim, robovi su ipak mogli postati slobodni ukoliko su se hrabrošću i vještinom istaknuli u borbi. Također, mogli su kupiti vlastitu slobodu ukoliko su skupili dovoljno novca, ali i tada su smatrani manje vrijednima od onih koji su se rodili slobodni. Ukoliko oslobođeni rob nije imao nasljednika, bivši robovlasnik naslijedio je sve što je

⁵⁷ Haywood, John, *The Penguin historical Atlas of the Vikings*, Penguin Books, London, 1995., str. 22., vlastiti prijevod

⁵⁸ Brownworth, Lars, *Morski vukovi: povijest Vikinga*, V.B.Z., Zagreb, 2019., str. 40-41.

⁵⁹ Roesdahl, Else, *The Vikings*, Penguin Books, London, 1998., str. 52., vlastiti prijevod

⁶⁰ „Pjesničke edde, koje se nazivaju i starije, čine zbirku pjesama uglavnom očuvanih u prijepisu (Codex Regius iz druge polovice XIII. st.; otkriven 1643. na Islandu). Prije nego su zapisani, ti su se tekstovi prenosili usmeno najmanje jedno stoljeće, a računa se da su nastali između IX. i XII. st. Čini se da je građa pretežito južnogermanskoga podrijetla. Prvi dio obuhvaća deset pjesama mitološkoga i poučnoga značaja. Znamenite su Proročičino pretkazivanje (Völuspá) i Kazivanje najvišega (Hávamál) te devetnaest pjesama s motivima iz germanskih i nordijskih junačkih saga.“ Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021., URL: <https://www.enciklopedija.hr/>, pristupljeno 23. srpnja 2023.

oslobođeni rob stekao za života. Vikinško društvo prihvaćalo je djecu čiji su očevi bili Vikinzi, a majke ropkinje. Kristijanizacijom vikinškog svijeta postupno se smanjivao broj robova.

Karl u doslovnom prijevodu znači slobodan čovjek. Pripadali su srednjem sloju vikinškog društva te su činili glavninu vikinškog svijeta. Postojale su ogromne razlike u bogatstvu i položaju među *karlovima* koji se protežu od bezemljaša do aristokracije.⁶¹ Ukoliko nisu posjedovali vlastitu, obrađivali su zakupljenu zemlju ili su se bavili zanatom za koji nije bila potrebna zemlja. Bili su potpuno slobodni i zaštićeni vikinškim zakonima te im je bilo dopušteno nositi oružje i sudjelovati na vijećima. Budući da je vikinško društvo bilo poljoprivredno, zemljoposjednici su bili cjenjeniji nego bezemljaši. Osim zanatlija i zemljoposjednika, vrlo važni pripadnici srednjeg društvenog sloja bili su i bogati trgovci.

Vrh vikinškog društva činila je vikinška aristokracija – *jarlovi*. Bili su najutjecajniji i najugledniji članovi vikinškog društva. Njihova moć bila je samo lokalna i ograničena na relativno malo područje. Jednom kada su stekli moć, istu su morali stalno potvrđivati vojnim ili političkim djelovanjem. Najmoćniji je bio onaj tko je imao najviše odanih ratnika. *Jarlovi* su zapovijedali skupinama od 10 do 100 ratnika te su se međusobno borili za prevlast. „Ratni vođe nasilno su stjecali, zadržavali i širili svoju moć. Ratnici su bili ključni – svaki vođa trebao je ratnike koji će ubiti na njegovu zapovijed.“⁶² Odanost je bila izuzetno bitna, a nagrađivala se darovanjem skupocjenih predmeta, posjeda ili povlastica. „Slavni pojedinci izdašno su darivali dio plijena svojim sljedbenicima. Opisivani kao *darovatelji prstenja*, dijelili su narukvice, ogrlice, oružje, oklope i šipke srebra, zlata i željeza. Plijen je služio za osobno urešavanje ili se zakapao u riznice kojima se učvršćivala slava. Neprekidna potražnja poticala je razvoj tržišta luksuzne robe, što je zauzvrat tjeralo Vikinge da tragaju za još unosnijim trgovinskim putevima.“⁶³

Kasnija kraljevska vlast zasnivala je svoju moć na vojnom utjecaju kraljevske garde koja je počivala na starogermanskoj tradiciji ratne družine. Prilikom pristupanja gardi,

⁶¹ Haywood, John, *The Penguin historical Atlas of the Vikings*, Penguin Books, London, 1995., str. 28., vlastiti prijevod

⁶² Winroth, Anders, *The Conversion of Scandinavia: Vikings, Merchants, and Missionaries in the Remaking of Northern Europe*, Yale University Press, London, 2012., str. 10., vlastiti prijevod

⁶³ Brownworth, Lars, *Morski vukovi: povijest Vikinga*, V.B.Z., Zagreb, 2019., str. 186.

ratnici su polagali zakletvu. Osim kraljevske garde, kralj je raspolagao i vojskom općenarodnog ustanka koju su činili svi slobodni i za borbu sposobni pripadnici vikinškog društva u slučajevima vanjskih opasnosti kopnenog ili pomorskog ratovanja. Glavnina materijalnih sredstava kraljevske vlasti dolazila je od veleposjeda koje su zakupci obrađivali uz određene dažbine i obveze. Osim toga, kralj je imao pravo na udio u sudskim globama, na vojni otkupni porez te na dažbine za izvođenje javnih radova poput gradnje utvrda, mostova i cesta. Također, kralju su pripadali prihodi od carina i takse od kovanja novca.⁶⁴

Pripadnici vikinškog društva imali su razvijen osjećaj pripadnosti društvenom sloju budući da su odmah po rođenju uključeni u strogi hijerarhijski sustav. Međutim, neovisno o unaprijed određenom društvenom položaju, svi su mogli i napredovati i nazadovati. „Iako hijerarhijsko, društvo nije bilo statično. Vikinško doba pružilo je ambicioznima i sposobnima brojne mogućnosti za stjecanje bogatstva i poboljšanje položaja sudjelovanjem u pljačkaškim ili trgovačkim pohodima te pridruživanjem u kraljevu službu.“⁶⁵ Bez obzira je li rođen kao *jarl*, *karl* ili *thrall*, svaki pojedinac morao je zaslužiti položaj ovisno o vlastitim sposobnostima. Osiromašeni *jarlovi* mogli su nazadovati u *karlove* ukoliko je njihovu političku moć osporio drugi *jarl*, a ambiciozni *karlovi* koji su se obogatili dovoljno da mogu plaćati ratnike, mogli su postati *jarlovi*. *Thrallovi* su mogli kupiti slobodu novcem ili je zaslužiti na bojnopolju te tako postati *karlovi*. Društveni položaj stečen rođenjem uvelike je oblikovao živote svih pripadnika vikinškog društva, ali ipak svi su mogli, ukoliko su bili izuzetno sposobni, zaslužiti bolji položaj.

Vikinško društvo izuzetno je cijnilo hrabrost i snagu, a preziralo slabost što se zrcali i u njihovim zakonima. Naime, kazne za kršenje zakona bile su namjerno okrutne s ciljem održavanja reda u vikinškom društvu. Primjerice, kazna za preljub bila je vješanje ili bacanje pod konjska kopita. Palikućama su vraćali istom mjerom – palili su ih na lomači. Bratoubojice su vješali za noge pored živog vuka, a pobunjenike vezivali za konje da ih raskomadaju.⁶⁶ Zakonodavstvo skandinavskih zemalja bilo je običajno pravo prenošeno

⁶⁴ Brandt, Miroslav, *Opća povijest srednjeg vijeka*, SNL, Zagreb, 1980., str. 206-207.

⁶⁵ Haywood, John, *The Penguin historical Atlas of the Vikings*, Penguin Books, London, 1995., str. 28., vlastiti prijevod

⁶⁶ Brownworth, Lars, *Morski vukovi: povijest Vikinga*, V.B.Z., Zagreb, 2019., str. 42.

usmenom predajom. Budući da nije bilo jedinstveno, nego regionalno, kao takvo se očuvalo i nakon osnivanja pojedinih kraljevstva.⁶⁷

Vikinzi su, kako bi skratili vrijeme, igrali igru sličnu današnjem hokeju. Iako su igrali i igre na ploči slične šahu, najviše su cijenili igre temeljene na snazi, izdržljivosti i spretnosti poput hrvanja, mačevanja, penjanja, skakanja, klizanja, plivanja i bacanja koplja.⁶⁸ Surovi životni uvjeti učinili su Vikinge nemilosrdnima, vještima, neovisnima, sposobnima i samostalnim. Iako su brojne njihove igre, rituali i običaji krajnje okrutni, Vikinzi su se povremeno običavali opustiti se i zabavljati. Naime, vikinški dvor bio je nezamisliv bez pjesnika, glazbenika i plesača, a gozbe su trajale danima. „*Skaldi*“⁶⁹ su deklamirali pjesme, pričale su se priče, svirala se frula ili lira, a žongleri ili akrobati zabavljali su društvo. Velika gozba pomogla je domaćinu izgraditi ugled te je trajala nekoliko dana. Uspostavljala su se prijateljstva ili neprijateljstva te su se dogovarali brakovi.⁷⁰ Osim mjesta za zabavu i jednostavne užitke, gozbe su predstavljale i žarište društvenog i političkog života vikinškog svijeta. „Čini se kako su Vikinzi prije pokrštavanja održavali zabave koje su primarno ispunjavale društvenu i političku funkciju.“⁷¹

Izuzetno je zanimljiv položaj žena u vikinškom društvu. Naime, vikinške žene imale su veća prava nego žene u kršćanskoj Europi. „Postoji pregršt dokaza da su žene uživale dobar položaj u vikinškom društvu iako su muškarci imali glavnu riječ.“⁷² Kada je suprug

⁶⁷ Brandt, Miroslav, *Opća povijest srednjeg vijeka*, SNL, Zagreb, 1980., str. 206.

⁶⁸ Brownworth, Lars, *Morski vukovi: povijest Vikinga*, V.B.Z., Zagreb, 2019., str. 40.

⁶⁹ „Skald, srednjovjekovni skandinavski pjesnik. Najranije značenje pojma skald odnosilo se na pjesnika pjesama rugalica. U srednjem vijeku u Norveškoj se i na Islandu naziv koristio u širem značenju i označivao je sve pjesnike koji su pisali vezanim stihom, bez obzira na to je li se radilo o narodnom prigodnom pjesništvu u obliku kratkih pjesama (lausarvísur) ili o umjetničkim pjesmama pohvalnicama putujućih dvorskih pjesnika, tj. skalda u užem smislu. U IX. i X. st. poznati su još norveški skaldi, dok su u kasnijim stoljećima svi danski i norveški dvorski pjesnici bili Islandđani. Poimence je poznato oko 240 skalda, među kojima je bilo i nekoliko žena. Bili su vrlo cijenjeni na dvorovima skandinavskih i engleskih kraljeva, te omiljeni na Islandu, gdje su o mnogima napisane sage i priče (npr. Saga o Gunnlaugu, Saga o Kormaku, Saga o Egillu). Većina su pjesama pohvalnice posvećene vladaru, ali ima ih i s biblijskim sadržajima. Javlja se i teme ljubavi, slave, elegijskih sjećanja i vlastitih iskustava, ali i poruga i pošalica. Najpoznatiji i najčešći metar pjesme pohvalnice kralju ili knezu (drápa) vrlo je složeni »dvorski stih« u kojem se javljaju aliteracija, unutarinja rima te strogi broj slogova u stihu koji se pravilno povezuju u kiticu od osam stihova.“ Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021., URL: <https://www.enciklopedija.hr/>, pristupljeno 14. rujna 2023.

⁷⁰ Roesdahl, Else, *The Vikings*, Penguin Books, London, 1998., str. 45., vlastiti prijevod

⁷¹ Sanmark, Alexandra, *Dietary Regulations in Early Christian Norway, Viking and Medieval Scandinavia*, Brepols, Turnhout, 2005., str. 205., vlastiti prijevod

⁷² isto, str. 59., vlastiti prijevod

izbivao, žene su odlučivale i upravljale čitavim kućanstvom. Nadalje, oboje partnera imalo je pravo raskinuti brak, a ukoliko je žena u braku bila 20 ili više godina, imala je pravo na polovicu suprugovog bogatstva. Za razliku od ostatka Europe, vikinške žene mogle su naslijediti imanje. Vikinzi su odgajali i poticali djecu da pomažu roditeljima u kućanskim poslovima.⁷³

3.2. Vješti trgovci i neustrašivi ratnici

Vikinzi su uglavnom trgovali međusobno te se većina trgovine odvijala lokalno ili regionalno između manjih trgovačkih naselja osnovanih diljem Skandinavije. Ipak, neka naselja održavala su međunarodnu trgovinu te su privlačila trgovce iz ostatka Europe, a ponekad i Azije ili Afrike. U početku su spomenuta naselja bila mjesta održavanja sezonskih sajмова. Na temeljima bogatstva stečenog trgovinom, naselja su se postupno razvijala u trgovačka središta iz kojih su se kasnije razvili prvi vikinški gradovi. Moćni ratni vođe, a kasnije i kraljevi, naplaćivali su trgovcima zaštitu i sigurnu plovidbu što je uvelike doprinijelo jačanju vikinške aristokracije. „Stoljeće inovacija u brodogradnji doseže svoj vrhunac veličanstvenim drakarima, brodovima koji su prelazili oceane i jednako tako plovili fjordovima i rijekama. To tehnološko postignuće, jedno od najvećih onoga doba, omogućilo im je uspostavu razvijene trgovačke mreže što se protezala od Bagdada pa sve do obala Sjeverne Amerike.“⁷⁴

Osim što su trgovali kvalitetnim sirovinama, Vikinzi su bili vješti i u izradi kvalitetnog oružja, oruđa i raznih ukrasnih predmeta koje su također izvozili u ostatak Europe. Trgovanje stanovnika Skandinavije s ostatkom Europe povećalo se u 8. stoljeću te je vjerojatno ohrabrilo vikinšku ekspanziju. Na svojim trgovačkim putovanjima, stanovnici Skandinavije postali su svjesni činjenice da su bogatstva kršćanske Europe nedovoljno čuvana.⁷⁵

⁷³ Brownworth, Lars, *Morski vukovi: povijest Vikinga*, V.B.Z., Zagreb, 2019., str. 41-42.

⁷⁴ isto, str. 224.

⁷⁵ Haywood, John, *The Penguin historical Atlas of the Vikings*, Penguin Books, London, 1995., str. 38., vlastiti prijevod

Poznati islandski pisac i pjesnik Snorri Sturleson napisao je Heimskringlu – sagu o norveškim vladarima. Heimskringla u prijevodu znači krug svijeta. Iako je djelo napisano četiri stoljeća nakon završetka vikinškog doba, priče jasno odražavaju duh tog vremena budući da su se usmeno prenosile s koljena na koljeno prije nego ih je Snorri Sturleson zapisao. „One opisuju vikinški mentalni sklop jednako kao što Ilijada otkriva način razmišljanja antičkih Grka – pravi ratnik odlazi u pohod, osvaja blago, gradi velike dvorove i bogato nagrađuje odane sljedbenike. Slava – i kraljevstvo – postižu se samo na bojnopolju.“⁷⁶ Vikinzi su bili svestrani i neustrašivi ratnici koji su se jednako učinkovito borili i na kopnu i na brodovima. U početku vojnih pohoda na kršćansku Europu, zasluženost su stekli reputaciju brzih i pokretljivih ratnika čiji su iznenadni napadi bili potaknuti željom za stjecanjem materijalnog bogatstva. „Malobrojnost im je bila slabost, ali nadoknađivali su je brzinom napada.“⁷⁷ Nakon napada često je slijedilo neočekivano povlačenje čime su izbjegavali izravne sukobe s bolje opremljenim, moćnijim i brojnijim vojskama budući da su već ostvarili primarni cilj – prikupljanje ratnog plijena i robova.

Tijekom devetog stoljeća, vikinške vojske uglavnom su se sastojale od nekoliko brodova i stotinjak ratnika čija je oprema često bila lošija od opreme njihovih neprijatelja. Također, nedostatak oklopa i malobrojnost predstavljali su ogromne nedostatke u izravnoj borbi pa su se oslanjali na brzinu kretanja i prilagodljivost. Naime, vikinški jedrenjaci na otvorenom su moru plovili oko 70 kilometara dnevno, a jednako brzo su i veslali. Primjerice, vikinška flota preplovila je 240 kilometara rijekom Seinom i u tri dana stigla do Pariza unatoč dvama franačkim napadima. Za usporedbu, tadašnje vojske koje su Vikinzi susretali na bojnopolju, dnevno su mogle prevaliti između 20 i 25 kilometara, a konjica oko 30 kilometara. Osim brzine kretanja, velik čimbenik uspješnosti bila je prilagodljivost vikinških vojski koje su se jednako brzo spajale u veću vojsku i ponovno razdvajale na manje vojske zbog čega ih je prilikom napada bilo gotovo nemoguće teško poraziti ili pak predvidjeti uspješnu obranu.⁷⁸

Vještine izrade kvalitetnih brodova i umješnost upravljanja istima, omogućili su vikinškim ratnicima iznenadne priobalne napade duž mora i rijeka. Zbog prirodnih

⁷⁶ isto, str. 30., vlastiti prijevod

⁷⁷ Brownworth, Lars, *Morski vukovi: povijest Vikinga*, V.B.Z., Zagreb, 2019., str. 58.

⁷⁸ isto, str. 49-59.

prepreka koje usporavaju i otežavaju kretanje kopnom, Vikinzi su od davnina bili posvećeni izradi i usavršavanju brodova. Njihova brodogradnja doseže svoj vrhunac u osmom stoljeću što se vremenski podudara s početkom vikinškog doba. Vikinzi su bili jednako uspješni i u statičnom ratovanju te u opsjedanju gradova. Ipak, najviše su cijenili borbu prsa o prsa. „Jedna stvar oko koje su se slagali svi suvremenici Vikinga glasila je da su oni bili neustrašivi ratnici. Strani kroničari uspoređivali su ih s divljim zvijerima, rojevima stršljena i bijesnim vukovima.“⁷⁹

3.3. Vikinško doba

Prostor Skandinavije prije vikinškog doba obilježava relativno mirno i stabilno razdoblje što je bitno utjecalo na razvoj poljoprivrede i ruralnih središta. Početak vikinškog doba obilježavaju česte pljačke i pustošenja diljem sjeverozapadne Europe i Britanije, ali i procvat trgovine u Europi. Iz brojnih trgovačkih naselja, osnovanih uz rijeke i mora, kasnije će se razviti veliki i bitni europski gradovi baš kao što su se, zahvaljujući trgovini i ratnom plijenu, razvili tada važni skandinavski gradovi – Ribe na jugozapadu Jutlanda, Birka na otoku Björkö u istočnoj Švedskoj i Hedeby na krajnjem jugu Jutlanda. Naime, Vikinzi su bili uspješni pljačkaši i vješti trgovci i prije vikinškog doba, ali tek nakon napada na Lindisfarne 793. godine, kada se povećala učestalost ratnih pohoda i pljački, privukli su pozornost ostatka kršćanske Europe. Otok Lindisfarne u sjeveroistočnoj Engleskoj poznat je i pod nazivima Sveti Otok Lindisfarne ili samo Sveti Otok. Napad je bitno utjecao na predodžbu kršćanske Europe o Vikinzima kao okrutnim i nemilosrdnim poganskim divljacima te je produbio strah kršćana, a Vikinge je smjestio na političku kartu Europe. Kršćanski suvremenici doživljavali su vikinška pustošenja kao Božju kaznu za život u grijehu. „Ta je tragedija strahovito odjeknula Europom. Ako može pasti samo srce engleskog kršćanstva, nitko nije uistinu siguran. Prestrašeni redovnici koji su u toj pomutnji pokušali iznaći neki smisao tvrdili su da su napadu prethodila božanska upozorenja... Pošast se uglavnom pripisivala moralnoj raskalašenosti Engleske crkve.“⁸⁰

⁷⁹ Allan, Tony, *Vikinzi: velike civilizacije – život, mit i umjetnost*, 24 sata, Zagreb, 2008., str. 115.

⁸⁰ Brownworth, Lars, *Morski vukovi: povijest Vikinga*, V.B.Z., Zagreb, 2019., str. 34.

U vrijeme prvih vikinških pohoda Karlo Veliki (768. - 814.) vladao je gotovo cijelom zapadnom i srednjom Europom, dok je anglosaski kralj Offa (757. - 796.) vladao Mercijom, Lindseyem, Istočnom Anglijom, Kentom i Sussexom. Svoje je kćeri vjenčao za kraljeve Wessexa i Northumbrije te je 796. sklopio trgovački ugovor s Karlom Velikim što je prethodno navedenim dijelovima Europe omogućilo mir i blagostanje. Zbog nedostatka stvarnih prijetnji, brojni gradovi, luke i samostani bili su nebranjeni što su Vikinzi prepoznali kao idealnu priliku za stjecanje bogatstva. U počeku su pljačkali obalna naselja i samostane, a u domovinu su se vraćali s bogatim ratnim plijenom i robovima.⁸¹ „Ponajprije oni dolaze pljačkati. Pustoše obale, putuju rijekama, napadaju bogate opatije, ponekad opsjedaju gradove. Ne treba zaboraviti da se stanovnici Skandinavije šire na istok, kao i na zapad. Šveđani ili Varjazi koloniziraju Rusiju, barem u gospodarskom smislu, nadzirući trgovinu koja se preko nje odvija, a možda i u političkome, utemeljujući prve oblike države. Na zapadu, Norvežani ponajprije napadaju Irsku, a Danci pokrajine koje oplakuju Sjeverno more i La Manche.“⁸²

„Često se smatralo da je glavni razlog vikinških aktivnosti porast broja stanovnika što je posljedično dovelo do nedostatka zemlje. To može biti djelomično točno za zapadnu Norvešku gdje je ostalo vrlo malo slobodne zemlje, ali u ostalim dijelovima Skandinavije porast broja stanovnika nije utjecao na vikinške pohode. Glavnina prvih generacija Vikinga željela je bogatstvo, a ne zemlju.“⁸³ Kasnije su se usredotočili na osvajanje čitavih pokrajina i naseljavanje osvojenih područja. Island je naseljen tijekom 70-ih godina 9. stoljeća. Istovremeno su osnovana i danska naselja u istočnoj Engleskoj. Norveški Vikinzi počeli su naseljavati sjeverozapadnu Englesku oko 900. godine, a danski Normandiju 911. godine. Švedski Vikinzi vladali su istočnom Europom kao ratnička elita, a glavnina njihovih podanika bili su Slaveni.⁸⁴

⁸¹ Haywood, John, *The Penguin historical Atlas of the Vikings*, Penguin Books, London, 1995., str. 8., vlastiti prijevod

⁸² Le Goff, Jacques, *Civilizacija srednjovjekovnog Zapada*, Golden marketing, Zagreb, 1998., str. 64.

⁸³ Sawyer, Peter, ur., *The Oxford Illustrated History of the Vikings*, Oxford University Press, Oxford, 1997., str. 3., vlastiti prijevod

⁸⁴ Haywood, John, *The Penguin historical Atlas of the Vikings*, Penguin Books, London, 1995., str. 10., vlastiti prijevod

Vikinški napadi i pljačkanja zahvaćali su cijelu zapadnu Europu te dijelove sjeverne Afrike i Sredozemlja. Na istoku su plovili ruskim rijekama, Crnim morem i Kaspijskim jezerom kako bi napali Carigrad i Abasidski Kalifat. Osnivali su naselja diljem Britanskog otočja, Normandije i Kijevske Rus'. Putovali su Atlantskim oceanom sve do Sjeverne Amerike te su naselili Farske otoke, Island i Grenland.⁸⁵ Početkom 8. stoljeća Vikinzi su bili nadmoćni na moru, poznavali su najvažnije trgovačke puteve i bili su svjesni postojanja brojnih nebranjениh dragocjenosti diljem Europe koja je bila potpuno nespremna za zloglasne vikinške pohode. Razvoj poljoprivrede i ruralnih središta, procvat obrta i trgovine, nagli razvoj brodogradnje, bogatstvo, moć i utjecaj ambicioznih *jarlova* te fanatični ratnici potaknuti religijom koja veliča boj, činili su preduvjete za početak vikinškog doba koje će značajno utjecati na oblikovanje Europe u predstojećim stoljećima.

U drugoj polovici 8. stoljeća, norveški Vikinzi počeli su napadati otočja Shetland i Orkney sjeveroistočno od Škotske. Od 787. napadali su Wessex i Northumbriju. Zbog nedostatka plodnog tla u domovini, težili su osvajanju područja pogodnih za naseljavanje pa su već početkom 9. stoljeća naselili otočja Shetland i Orkney te Farske otoke, a oko 870. godine i Island. Iz prethodno navedenih područja zaposjedali su rubne dijelove Škotske, Irske i zapadne Engleske. Tijekom 30-ih godina 9. stoljeća, danski Vikinzi napadali su obale Frizije u današnjoj Nizozemskoj i južne Engleske te područja oko ušća Rajne i Schelde. Nakon toga uslijedili su brojni napadi na jugoistočne i južne obale Engleske, Flandriju i francuske zemlje oko ušća i tokova velikih rijeka koje utječu u Atlantski ocean te obale Španjolske. Između 859. i 891. godine uplovili su u Sredozemno more i opustošili niz gradova u južnoj Francuskoj i Italiji. Naposljetku su osvojili dvije trećine nizinskog dijela Britanije. Godine 911. na obalama donje Seine osnovali su vojvodstvo Normandiju. Karlo Bezazleni dao je posjede vojvodi Rollonu kako bi branio Franke od drugih Vikinga pri čemu je Rollon morao prihvatiti kršćanstvo. Krajem 8. i početkom 9. stoljeća, švedski Vikinzi osvojili su i naselili obale Riškog i Finskog zaljeva te južne obale Ladoškog jezera. Iz novoosnovanih naselja kretali su prema jugu kao trgovci i ratnici. Već 839. godine preko Rusije su došli do Carigrada.⁸⁶

⁸⁵ isto, str. 8., vlastiti prijevod

⁸⁶ Brandt, Miroslav, *Opća povijest srednjeg vijeka*, SNL, Zagreb, 1980., str. 200.

Kristijanizacijom Skandinavije i preobrazbom Danske, Švedske i Norveške u centralizirane monarhije završava vikinško doba. „U nešto više od 250 godina, od kraja 8. do sredine 11. stoljeća, Vikinzi su posve promijenili Europu. Počevši kao pljačkaši i trgovci, postali su istraživači, osvajači, zakonodavci i osnivači nacija. Na Islandu su stvorili najstariju republiku u sjevernoj Europi; 3200 kilometara prema jugoistoku položili su temelje ruske države. Norveški naseljenici osnovali su prve gradove u Irskoj, dok su u udaljenom Konstantinopolu Šveđani služili kao osobna straža bizantskog cara.“⁸⁷

⁸⁷ Allan, Tony, *Vikinzi: velike civilizacije – život, mit i umjetnost*, 24 sata, Zagreb, 2008., str. 7.

4. Procesi i metode kristijanizacije vikinškog svijeta

Kristijanizacija Vikinga predstavlja izuzetno dinamično razdoblje u povijesti Skandinavije. Švedski povjesničar i profesor Anders Winroth smatra da se europeizacija i kristijanizacija Vikinga često pogrešno tumače jer brojni povjesničari na Skandinaviju primjenjuju uzorke prisilnog pokrštavanja i europeizacije vojnim osvajanjima ili djelovanjem misionara. Međutim, kršćanske i europske vrijednosti nisu bile nametnute Vikinzima nego su ih skandinavski vladari svojevolumno prihvatili.⁸⁸

Franci na području Donje Rajne bili su prvi bitniji germanski narod koji je prihvatio kršćanstvo krajem 5. stoljeća. Spomenuto područje predstavlja ishodište za širenje rimskih i kršćanskih ideja među germanskim narodima. Primjerice, rimski kult Mitre, osim kršćanstvu, sličan je i kultu Odina što je uvelike olakšalo širenje kršćanskih ideja. Germanski osvajači Britanije skladno su živjeli s britanskim kršćanima. Kristijanizirali su ih rimski misionari, poslani u Britaniju 596. godine, i keltski redovnici iz Irske tijekom 7. stoljeća.⁸⁹ Pokrštavanja Franaka i Anglo-Sasa svjedoče o uspješnoj kristijanizaciji koja se postizala postupcima savršeno prilagođenim duhovnoj razini pogana. Ključno je bilo pridobiti vladare, poput Klodviga (481. - 511.), koji su zatim prihvaćali dužnost pokrštavanja svojih podanika. Kako bi pogani što brže i uspješnije prihvatili novu religiju, Papa Grgur Veliki (590. - 604.) mudro je savjetovao da se ne ukidaju poganske svetkovine, čak i ako su popraćene prekomjernim gozbama, već da se odvijaju uz zazivanje Krista ili svetaca.⁹⁰

S druge pak strane, Sasi su idealan primjer prisilne kristijanizacije budući da su bili masovno kršteni nakon što ih je porazio Karlo Veliki koji je propovijedao *željeznim jezikom*.⁹¹ Nakon krvavog rata koji je trajao 32 godine, Saska je postala sastavni dio

⁸⁸ Winroth, Anders, *The Conversion of Scandinavia: Vikings, Merchants, and Missionaries in the Remaking of Northern Europe*, Yale University Press, London, 2012., str. 6., vlastiti prijevod

⁸⁹ Nordeide, Sæbjørg Walaker, *The Viking Age as a Period of Religious Transformation*, Brepols, Turnhout, 2011., str. 74-75., vlastiti prijevod

⁹⁰ Jelisejev, Vadim et al., *Historija čovječanstva – kulturni i naučni razvoj: Velike civilizacije srednjeg vijeka*, Naprijed, Zagreb, 1972., str. 88.

⁹¹ Winroth, Anders, *The Conversion of Scandinavia: Vikings, Merchants, and Missionaries in the Remaking of Northern Europe*, Yale University Press, London, 2012., str. 8., vlastiti prijevod

Franačke. Kršćanstvo je bilo nametnuto okrutnim metodama prisile poput uzimanja talaca te provođenjem masovnih deportacija i pokolja. Poganska vjerovanja bila su strogo zabranjena te se njihovo prakticiranje kažnjavalo smrću što je bilo uređeno uvođenjem crkvenog zakonodavstva i izdavanjem *Capitulatio de partibus Saxoniae*.⁹² Iako su brojni kršćanski pisci veličali Karlovo okrutno nametanje kršćanstva Sasima i Avarima te su smatrali kako poganstvo ne zaslužuje drugačiji pristup, također je bilo prepoznato kako prisilna kristijanizacija negativno utječe na krajnji cilj misionara - unutarnje prihvaćanje vjere.⁹³

Danci su bili u neposrednoj opasnosti od primjene istovjetnih metoda prisile budući da su graničili s moćnim kršćanskim susjedima, ali strah od osvajanja, prijetnje ili politički pritisak nisu bili dovoljni za prihvaćanje kršćanstva. Norveška i Švedska nisu bile u izravnoj opasnosti pa su ipak svojevrijedno prihvatile kršćanstvo što Winroth objašnjava svjesnim odabirom vikinških vladara iz osobnih interesa s ciljem stvaranja političke i ekonomske prednosti.⁹⁴ „Općenito gledajući, skandinavsko se društvo ipak pokazalo vrlo otpornim na kršćanstvo jer je čuvalo svoja duboko usađena poganska vjerovanja. Dio razloga zbog kojih si je kršćanska Crkva usprkos tomu naposljetku prokrčila put, bila je želja vladara da time ojačaju trgovačke veze s ostatkom Europe, a pokrštavanje je bilo svrhovito sredstvo za postizanje toga cilja.“⁹⁵

Jedini vladari koji su pokušali prisilno kristijanizirati vikinški svijet bili su Inge Stariji (1078. - 1112.), Olaf Trygvason (995. - 1000.) i Olaf II. Haraldsson (1015. - 1028.). U Švedskoj je kralj Inge Stariji pokušao zabraniti poganske rituale zbog čega je, uslijed ogromnog nezadovoljstva među narodom, morao odstupiti. Obojici Olafa ključan motiv za kristijanizaciju Norveške bio je ujedinjenje čitavog kraljevstva pod jednim vladarom. „U Norveškoj, do preobraćenja je došlo pod utjecajem politike vladanja – kraljevi koji su htjeli nametnuti svoju volju neposlušnim i intelektualno neovisnim plemićima vidjeli su Crkvu

⁹² Ganshof, Francois L., *Charlemagne*, Speculum 24, The University of Chicago, Chicago, 1949., str. 524., vlastiti prijevod

⁹³ Skre, Dagfinn, *Missionary Activity in Early Medieval Norway: Strategy, Organization and the Course of Events*, Scandinavian Journal of History 23, Routledge, Milton Park, 1998., str. 4., vlastiti prijevod

⁹⁴ Winroth, Anders, *The Conversion of Scandinavia: Vikings, Merchants, and Missionaries in the Remaking of Northern Europe*, Yale University Press, London, 2012., str. 8., vlastiti prijevod

⁹⁵ Collins, Michael i Price, Matthew A., *Priča o kršćanstvu*, Znanje, Zagreb, 2000., str. 87.

kao stup centralizacije moći.⁹⁶ Prema Alexandri Sanmark, Adam Bremenski naveo je u svojim kronikama kako je norveški kralj Olaf Trygvason zatražio hamburško-bremenskog nadbiskupa da mu pošalje misionare s ciljem pokrštavanja Norveške. U sagama je zabilježeno kako su Olaf Trygvason i Olaf II. Haraldsson pokušavali prisilno kristijanizirati Norvešku pri čemu su primjenjivali izuzetno okrutne metode prisile.⁹⁷ Obojica su, kao i švedski kralj Inge Stariji, nailazili na snažan otpor vikinškog svijeta.

Osim prisilne kristijanizacije, brojni suvremeni povjesničari smatraju da je Skandinavija pokrštena isključivo neumornim djelovanjem brojnih naraštaja misionara što je djelomično točno, ali pogrešno je percipirati Vikinge kao pasivne primatelje kršćanstva.⁹⁸ Misionari su uživali zaštitu vladara i plemića te su materijalno nagrađivani za svoj rad. Također, pripadnici aristokracije davali su posjede i sredstva za izgradnju crkvi i samostana.⁹⁹ Prije nego su kraljevi prihvatili kršćanstvo, misionari su često nailazili na otpor pogana te su često bili protjerani, a ponekad su i životom platili širenje kršćanstva.

Umjesto prethodne dvije teorije – prisilna kristijanizacija i pokrštavanje isključivo misionarskim djelovanjem, razloge uspješne kristijanizacije Skandinavije treba tražiti u onima koji su kršćanstvo svojevoljno prihvatili, a ne među stranim vladarima koji su ga nametali ili misionarima koji su ga propovijedali.¹⁰⁰ „Dolazak kršćanstva bio je postupan i miran. Kao neumorni putnici, Vikinzi su bili svjesni njegova prisustva u drugim zemljama mnogo ranije no što su ga i sami prihvatili. Kada je kršćanstvo naposljetku stiglo i do njihovih zemalja, njegova je sudbina uvelike ovisila o politici.“¹⁰¹

Nestajanje poganstva i opća kristijanizacija nisu posljedica isključivo strahovlade nego je ključan razlog što pogani nisu imali svećenstvo koje bi branilo njihovu religiju i

⁹⁶ Allan, Tony, *Vikinzi: velike civilizacije – život, mit i umjetnost*, 24 sata, Zagreb, 2008., str. 112.

⁹⁷ Sanmark, Alexandra, *Power and Conversion - a Comparative Study of Christianization in Scandinavia*, Uppsala University, Uppsala, 2004., str. 82., vlastiti prijevod

⁹⁸ Winroth, Anders, *The Conversion of Scandinavia: Vikings, Merchants, and Missionaries in the Remaking of Northern Europe*, Yale University Press, London, 2012., str. 9., vlastiti prijevod

⁹⁹ Sanmark, Alexandra, *Power and Conversion - a Comparative Study of Christianization in Scandinavia*, Uppsala University, Uppsala, 2004., str. 287., vlastiti prijevod

¹⁰⁰ Winroth, Anders, *The Conversion of Scandinavia: Vikings, Merchants, and Missionaries in the Remaking of Northern Europe*, Yale University Press, London, 2012., str. 9-10., vlastiti prijevod

¹⁰¹ Allan, Tony, *Vikinzi: velike civilizacije – život, mit i umjetnost*, 24 sata, 2008., Zagreb, str. 112.

pružilo organizirani otpor kralju. Uglavnom su starješine imali uloge svećenika prilikom trajanja festivala. Budući da su bili vrlo utjecajni, njihovi podanici slijedili su ih u prihvaćanju kršćanstva. Nakon što su prihvatili kršćanstvo, starješine su srušile poganske hramove te na istom mjestu izgradili crkve. Uništavanjem hramova iskorijenjeni su stari rituali i običaju, a podizanjem crkvi stvoreni su preduvjeti za učinkovitije širenje kršćanstva.¹⁰² Kršćanske vrijednosti postupno su se širile vikinškim svijetom. „Najraniji kršćanski križevi i raspela potječu iz devetog stoljeća, dok posljednji poganski Thorovi čekići potječu iz kasnog jedanaestog i ranog dvanaestog stoljeća. Ovo vremensko preklapanje potvrđuje istovremeno postojanje obaju vjerskih tradicija, uključujući miješanje vjerskih elemenata.“¹⁰³

Ključni uzrok pogrješne interpretacije kristijanizacije vikinškog svijeta je nepouzdanost povijesnih izvora nastalih između 8. i 12. stoljeća. Naime, većina spomenutih izvora potječe iz već pokrštenih dijelova Europe. Stoga, isti izvori veličaju kršćansku Europu zbog širenja kršćanskih i europskih vrijednosti među vikinškim svijetom. Kršćani su prikazani kao pobjednici nad divljim i bezbožnim barbarima. Vikinški izvori iznimno su rijetki te su pisani runskim pismom u obliku *skaldske* poezije. Izuzetno su oskudni, apstraktni i tajanstveni što ih čini podložnima različitim interpretacijama i neupotrebljivima za utvrđivanje povijesne istine. Narativni spisi poput saga, *edda* i kronika pojavili su se u 12. stoljeću i ne pružaju pouzdane informacije o zbivanjima tijekom minulih stoljeća. Naime, njihovi autori više su bili usredotočeni na stvaranje uzbudljivih priča, nego na iznošenje povijesnih činjenica.¹⁰⁴

Za potpuno razumijevanje kristijanizacije vikinškog svijeta, bitno je poznavati političke prilike tadašnjeg vikinškog društva. Za uspješnost *jarlova*, a kasnije i kraljeva, ključan je bio sustav nagrađivanja ratnika pa su morali biti krajnje ambiciozni i kreativni kako bi zadržali njihovo zadovoljstvo na željenoj razini darovanjem skupocjenih predmeta, posjeda ili povlastica. „Davanje darova korišteno je kao standardan obrazac održavanja

¹⁰² Robinson, Charles Henry, *The Conversion of Europe*, Longmans, Green and Co., London, 1917., str. 465., vlastiti prijevod

¹⁰³ Andrén, Anders, *The significance of places: the Christianization of Scandinavia from a spatial point of view*, World Archaeology 45, Taylor & Francis, Ltd., Milton Park, 2013., str. 28., vlastiti prijevod

¹⁰⁴ Winroth, Anders, *The Conversion of Scandinavia: Vikings, Merchants, and Missionaries in the Remaking of Northern Europe*, Yale University Press, London, 2012., str. 6-7., vlastiti prijevod

društvenih odnosa među pripadnicima ranosrednjovjekovnih elita. Dapače, darivanjem su ranosrednjovjekovni vladari ustanovljavali osobne saveze, koji su bili jedan od temelja njihove moći i vlasti. Na taj su način pridobivali pratnju, odnosno vazale.¹⁰⁵

Kršćanstvo se širilo od pokrštenih kraljeva prema aristokraciji, a zatim prema ostalim slojevima. Vladari su dijelili društvene povlastice i materijalne nagrade svojim podanicima za prihvaćanje kršćanstva. U vikinškom svijetu, kršćanstvo nije bilo nametnuto nego su ga svjesno prihvatili, prvo kraljevi zbog stjecanja političke i ekonomske moći, a zatim i njihovi podanici zbog ranije spomenutog sustava nagrađivanja. „Kršćanstvo ili točnije krštenje prihvaćeno je svojevolumno poput darova koje među sobom razmjenjuju slobodni ljudi.“¹⁰⁶ Nadalje, *jarlovi* su koristili religiju kako bi učvrstili odnose među ratnicima. Stoga, u početku su samo najambiciozniji i najkreativniji *jarlovi* prihvatili za njih novu i egzotičnu religiju - kršćanstvo i ponudili ga svojim ratnicima jednako kao što su im nudili oružje ili dragocjenosti. „Kršćanstvo je bilo posebno poželjna religija ratnim vođama za dijeljenje među svojim sljedbenicima jer je bilo prestižna religija najmoćnijih ljudi Europe – engleskog kralja te bizantskog i franačkog cara.“¹⁰⁷

Kristijanizacija vikinškog svijeta, odnosno promjena vjerovanja i načina života, bila je izuzetno spor proces koji je trajao stoljećima. „Učinci preobraćenja bili su postupni, ali duboki i utjecali su na sve aspekte vikinške kulture. Preobraćenje je pratio prijelaz s lokalne hegemonije na centraliziranu vlast; s usmene kulture na kulturu zasnovanu na pisanim djelima, prvenstveno Svetom pismu; i iz moralnih okvira časti i pobune do podčinjenosti i opraštanja. Nova vjera bila je bez sumnje snaga civilizacije, no njezinim je dolaskom nestao dio junačkog individualizma vikinškog doba. Rođeno je novo doba, a svijet sjevera više nikada nije bio posve isti.“¹⁰⁸

¹⁰⁵ Bilogrivić, Goran et al., *Ceremonije i ceremonijalna komunikacija*, Filozofski fakultet u Rijeci, Rijeka, 2019., str. 17.

¹⁰⁶ Antonsson, Haki, *Traditions of Conversion in Medieval Scandinavia*, Saga-Book 34, Viking Society for Northern Research, London, 2010., str. 47., vlastiti prijevod

¹⁰⁷ Winroth, Anders, *The Conversion of Scandinavia: Vikings, Merchants, and Missionaries in the Remaking of Northern Europe*, Yale University Press, London, 2012., str. 11., vlastiti prijevod

¹⁰⁸ Collins, Michael i Price, Matthew A., *Priča o kršćanstvu*, Znanje, Zagreb, 2000., str. 113.

4.1. Vikinška vjerovanja

„Iako su imali bogove, Vikinzi nisu poznavali riječ za religiju. Nije postojao službeni način vjerovanja, nikakva opća doktrina, kao ni središnja crkva. Umjesto toga imali su niz općenitih vjerovanja s raznorodnim lokalnim inačicama.“¹⁰⁹ Budući da nisu imali svećenstvo, vjerske obrede obavljao je mjesni starješina. Glavni vjerski čin bile su krvne žrtve životinja, a svakih devet godina u glavnom svetištu u Uppsali, prinosile su se ljudske žrtve. U ranom srednjem vijeku, Vikinzi su pokapali mrtve zamijenivši time stariju praksu spaljivanja mrtvih. Uz značajne i ugledne pokojnike, u grobove su polagali oružja i dragocjenosti, ali i životinjske i ljudske žrtve. Naime, pokojnicima su se u smrti ponekad pridružili i njihovi robovi.¹¹⁰

Svemir su zamišljali kao koncentrične krugove. Vjerovali su da postoji više svjetova koje je međusobno povezivalo golemo sveto drvo – Yggdrasil. Visoki i uvijek zelen jasen izrastao je usred Zemlje i svojom krošnjom dopirao je do neba zasjenjujući cijeli svijet. U jednom od svjetova - Asgardu živjela je jedna od dvije skupine bogova - Asi koji su bili ratnici. Prema *pjesničkim eddama*, postojalo je 12 bogova i 24 božice. U predajama se najčešće spominju bogovi Thor, Baldur, Tyr, Heimdall i božice Frigg i Nanna. U Vanaheimu su živjeli bogovi iz druge skupine - Vani koje se povezivalo uz obilje i plodnost. U predajama se najčešće spominju Njörd te njegov sin Freyr i kćer Freyja.¹¹¹

Asi i Vani su bili u stalnom sukobu koji je završio primirjem i razmjenom zarobljenih bogova. Britanski autor i novinar Tony Allan smatra da primirje između bogova predstavlja stvarno pomirenje među društvenim slojevima budući da su viši slojevi vikinškog društva - *jarlovi* i dobrostojeći *karlovi* štovali Ase, dok su siromašniji *karlovi* poput seljaka i ribara češće štovali Vane.¹¹² Vikinzi su vjerovali kako su svi aristokrati, a posebno vladari

¹⁰⁹ Brownworth, Lars, *Morski vukovi: povijest Vikinga*, V.B.Z., Zagreb, 2019., str. 43.

¹¹⁰ Brandt, Miroslav, *Opća povijest srednjeg vijeka*, SNL, Zagreb, 1980., str. 198.

¹¹¹ Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021., URL: <https://www.enciklopedija.hr/>, pristupljeno 1. listopada 2023.

¹¹² Allan, Tony, *Vikinzi: velike civilizacije – život, mit i umjetnost*, 24 sata, Zagreb, 2008., str. 41.

potomci bogova i poveznica između svijeta ljudi i svjetova bogova što je činilo okosnicu njihova autoriteta.¹¹³

Vikinško društvo najviše je štovalo Odina i Thora. Odin je bio vrhovni bog te bog poezije, ludila, bitke i magije. Cijenio je mudrost više od drugih bogova, a u boju je bio nemilosrdan. Iako je bio izuzetno snažan, oslanjao se na mudrost. Nasuprot Odinu, Thor je bio grub i jednostavan bog koji je više poštovao snagu, nego mudrost. Prikazivali su ga kao zaštitnika ljudi pa je broj njegovih štovatelja rastao tijekom vikinškog doba jer su ga smatrali najmoćnijim borcem protiv nadirućeg kršćanstva.¹¹⁴

Iako je na štovanje određenih bogova utjecalo više čimbenika, poput prethodno opisanih društvenih razlika, stručnjak za srednjovjekovnu povijest Skandinavije, Haki Antonsson smatra da je mjesto rođenja uvelike određivalo odabir pojedinca. Naime, zastupljenost pretkršćanskih toponima koji sadrže imena određenih bogova značajno je ovisila o broju njihovih štovatelja u određenim pokrajinama. Primjerice, u Švedskoj prevladavaju naselja čija imena otkrivaju štovanje boga plodnosti Freyra, dok su imena danskih naselja uglavnom povezana s Odinom poput Odense (Odinovo utočište). S druge strane, na Islandu se uistinu malo, ukoliko i ijedno ime naselja, može povezati izravno s Odinom, dok brojna naselja u svom nazivu sadrže ime Thor.¹¹⁵

Za vikinškog ratnika izuzetna je čast bila poginuti u borbi i uz pratnju Valkira ući u Odinovu dvoranu – Valhalu koja se nalazila u Asgardu. Dugin most – Bifrost, kojeg je čuvao bog Heimdall, povezivao je svijet bogova Asgard i Midgard koji doslovno znači srednje dvorište. U Midgardu su živjeli ljudi. Muspelheim je bio svijet vatre, a Niflheim svijet leda. Svartalfheim su nastanjivali mračni vilenjaci, Alfheim bijeli vilenjaci, Jotunheim divovi, a Nidavellir patuljci.

Vikinška mitologija sadrži neobično jasne prikaze postanka i kraja svih svjetova. Početak svijeta veže se uz golemi ponor Ginnungagap što doslovno znači Beskrajna praznina. Ragnarök, u prijevodu sa staronordijskog jezika sudbina bogova, prikazuje

¹¹³ Skre, Dagfinn, *Missionary Activity in Early Medieval Norway: Strategy, Organization and the Course of Events*, Scandinavian Journal of History 23, Routledge, Milton Park, 1998., str. 5., vlastiti prijevod

¹¹⁴ Brownworth, Lars, *Morski vukovi: povijest Vikinga*, V.B.Z., Zagreb, 2019., str. 44-45.

¹¹⁵ Antonsson, Haki, *Viking-Age Scandinavia: Identities, Communities and Kingdoms*, UCL Press, London, 2020., str.17., vlastiti prijevod

konačnu propast svih bogova i svih svjetova „Priča o ragnaröku, propasti bogova, imala je dubok utjecaj na vikinški pogled na svijet, značajno pridonijevši njegovom ozračju fatalizma. Na kraju svega, svjetovi bogova i ljudi bit će uništeni. Čak niti Odin i Thor, najmoćniji među braniteljima Asgarda, neće moći učiniti ništa više nego odgoditi početak finalne bitke, u kojoj će i oni neizbježno poginuti.“¹¹⁶

4.2. Uključivanje kršćanskih elemenata u vikinška vjerovanja

Iako su brojni narodi nominalno pokršteni, u stvarnosti su nevoljko prihvaćali kršćanske vrijednosti i kršćanski način života. Ključni razlozi su naklonost prema vrijednostima tradicije koja im je bliska te nerazumijevanje kršćanstva. Primjerice, Vikinzi su izuzetno teško shvaćali i prihvaćali koncepte istočnog grijeha i Svetog Trojstva. „Kršćanstvo se vjerojatno susretalo s raznim izazovima diljem Skandinavije ovisno o mjesnim vjerovanjima.“¹¹⁷ Kako bi pridobili vikinški svijet na prihvaćanje nove religije, misionari su morali prilagoditi kršćansko učenje. Također, promjena vjerovanja morala je biti neprimjetna budući da su moć i utjecaj vladara i aristokracije mogle ugroziti društveno-političke okolnosti izazvane naglim promjenama. Stoga je Bog predstavljen kao jednak starim bogovima, ali bolji.¹¹⁸ Iako su prihvatili Krista kao jednog od bogova, ne znači nužno da su istovremeno prihvatili i kršćanstvo budući da je vikinški sustav vjerovanja bio tolerantan i politeistički.¹¹⁹

Budući da su Vikinzi smatrali pripadnike aristokracije potomcima bogova, kršćanski misionari morali su biti oprezni kako nova religija ne bi ugrozila autoritet vladajućih. Plemići, a posebno kraljevi, predstavljeni su kao bliski Bogu te su mogli poboljšati svoj položaj ukoliko su pokrštavali pogane, davali zemlju Crkvi i gradili crkve.

¹¹⁶ Allan, Tony, *Vikinzi: velike civilizacije – život, mit i umjetnost*, 24 sata, Zagreb, 2008., str. 62.

¹¹⁷ Andrén Anders et al., ur., *Old Norse religion in long-term perspectives: Origins, changes, and interactions*, Nordic Academic Press, Lund, 2004., str. 222., vlastiti prijevod

¹¹⁸ Skre, Dagfinn, *Missionary Activity in Early Medieval Norway: Strategy, Organization and the Course of Events*, Scandinavian Journal of History 23, Routledge, Milton Park, 1998., str. 5., vlastiti prijevod

¹¹⁹ Nordeide, Sæbjørg Walaker, *The Viking Age as a Period of Religious Transformation*, Brepols, Turnhout, 2011., str. 42., vlastiti prijevod

Kraljevi su postali najvažnije svjetovne sluge Božje.¹²⁰ Vikinzi su, prvo aristokracija, a zatim i puk, postupno prihvaćali kršćanstvo svojevrijedno i svjesno zbog čega je proces kristijanizacije trajao stoljećima. „Prijelaz na kršćanstvo nije se zbio preko noći, kako pokazuje i kameni kalup iz Himmerlanda u Danskoj. Poznat je kao Smithov kalup i rabio se za lijevanje i kršćanskih križeva i Thorovih čekića. Mnogi vikinški kršćani ostajali su privrženi starim nordijskim bogovima.“¹²¹ Prije nego su Vikinzi potpuno prihvatili za njih novu religiju i pripadajuće joj vrijednosti, kršćanstvo se stoljećima ispreplitalo s tradicionalnim vikinškim vjerovanjima. „Arheološki dokazi potvrđuju da su na određenim područjima poklonici obaju vjera živjeli jedni uz druge, odvojeno ili heterogeno.“¹²²

Kako bi pokrštavanje, odnosno prihvaćanje kršćanskog načina života bilo što uspješnije, misionari su domišljato uključivali kršćanske elemente u poganske tradicije, stvarajući pritom regionalne inačice kršćanstva. „Dvije religije bile su temeljno različite kao i društva kojima su pripadale. Ukoliko su pogani prisvojili kršćanske elemente u svoje kultove i mitove, isti ti elementi bili su preoblikovani te su dobili važnost u potpuno drugačijem kontekstu. Jedino kada je kršćanstvo trijumfiralo kao službena religija, dolazilo je do radikalne promjene. Poganske ideje, običaji i koncepti svih vrsta bili su zabranjeni i demonizirani iako su neki preživjeli u kršćanskom obliku.“¹²³ Regionalno kršćanstvo bilo je česta pojava tijekom ranog srednjeg vijeka jer u tom razdoblju papinstvo još uvijek nije bilo prepoznato kao središnja crkvena vlast.

Knjiga Otkrivenja predstavljala je bitnu ulogu u pokrštavanju vikinškog svijeta jer govori o konačnoj pobjedi dobra nad zlom, Isusa Krista nad Sotonom, odnosno Zmijom. U vikinškoj mitologiji Jörmungandr - zmija iz Midgarda je neprijatelj bogova. Misionari su iskoristili mit o Jörmungandru kako bi osmislili priču o Isusu Kristu koji je uhvatio zmiju u klopku. Thor je ubio Zmiju tijekom ragnaröka, ali i umro od posljedica njezina ugriza. Stoga su kršćanski misionari prikazivali Isusa Krista kao pobjednika u dvoboju sa

¹²⁰ Skre, Dagfinn, *Missionary Activity in Early Medieval Norway: Strategy, Organization and the Course of Events*, Scandinavian Journal of History 23, Routledge, Milton Park, 1998., str. 5., vlastiti prijevod

¹²¹ Collins, Michael i Price, Matthew A., *Priča o kršćanstvu*, Znanje, Zagreb, 2000., str. 87.

¹²² Sturtevant, Paul B., *Contesting the Semantics of Viking Religion*, Viking and Medieval Scandinavia 8, Brepols, Turnhout, 2012., str. 270., vlastiti prijevod

¹²³ Sawyer, Peter, ur., *The Oxford Illustrated History of the Vikings*, Oxford University Press, Oxford, 1997., str. 205., vlastiti prijevod

Sotonom ili Zmijom. „U vikinškim mitovima, zmije su imale gotovo isključivo negativne konotacije. Živjele su u jamama, pa su stoga bile povezivane s podzemnim svijetom, a time i s mrtvima.“¹²⁴

Tijekom širenja kršćanskog učenja među vikinškim svijetom, misionari su često uključivali magiju i magijske elemente u biblijske priče pa je tako Isus Krist bio predstavljen kao bog koji može otkloniti zlu magiju, ali i sam se zna služiti dobrom magijom. Na runskom kamenu otkrivenom u danskom selu Jellingu, kao i na privjescima s križem pronađenima diljem Skandinavije, vidljivi su prikazi Isusa Krista vezanog za križ. Naime, Vikinzi, poznati kao neustrašivi ratnici, nisu mogli shvatiti kako pobjedonosni Isus Krist može biti prikovan za križ. Budući da su Vikinzi vjerovali u magiju, kršćanski misionari su dovtljivo osmislili priču kako je Krist bio pod utjecajem moćnih čini koje su ga privezale za križ te da se zbog toga nije mogao pomaknuti s križa.¹²⁵

S obzirom na važnost Yggdrasila u vikinškoj mitologiji, izgledno je da su u vikinškom svijetu sva stabla te osobito neuobičajena, bila bitna za njihovu kozmologiju i kult. Međutim, stablo poput Yggdrasila koje je simbolično predstavljalo život, besmrtnost i mudrost, bilo je poznato i nekim drugim kulturama. Primjerice, Stari zavjet također spominje drvo besmrtnosti i drvo mudrosti, a Novi zavjet opisuje Kristov križ kao drvo života koje se pruža od zemlje prema Nebu.¹²⁶ „Sudjelovanje u kršćanskoj zajednici značilo je prisvajanje biblijskih priča rekonstruiranjem povijesti jednog naroda i integriranjem u teološki sustav. Značilo je to stvaranje nove priče: priče o povijesti spasenja. Te priče nisu sporedne u procesu preobraćenja nego su njegov sastavni dio.“¹²⁷

Prema vikinškom vjerovanju, Dugin most – Bifrost povezivao je svijet bogova Asgard i svijet ljudi Midgard. Kanadska profesorica, povjesničarka i arheologinja Sara Ann Knutson smatra da je simbolika mosta također bila izuzetno bitna tijekom

¹²⁴ Allan, Tony, *Vikinzi: velike civilizacije – život, mit i umjetnost*, 24 sata, Zagreb, 2008., str. 58.

¹²⁵ Sanmark, Alexandra, *Power and Conversion - a Comparative Study of Christianization in Scandinavia*, Uppsala University, Uppsala, 2004., str. 97-99.

¹²⁶ Nordeide, Sæbjørg Walaker, *The Viking Age as a Period of Religious Transformation*, Brepols, Turnhout, 2011., str. 60-61., vlastiti prijevod

¹²⁷ Grønlie, Sian, *Conversion Narrative and Christian Identity: How Christianity came to Iceland*, Medium Ævum 86, Society for the Study of Medieval Languages and Literature, Oxford, 2017., str. 125., vlastiti prijevod

kristijanizacije vikinškog svijeta. Naime, u šestom stoljeću Sveti Grgur iz Toursa prvi je opisao Čistilište kao most s kojeg će se strmoglaviti svi kojima nedostaje discipline. Pet stoljeća kasnije sveti Albéric od Cîteauxa zamislio je Čistilište kao vodu u kojoj uronjene duše grješnika čekaju dopuštenje za prijelaz preko mosta.¹²⁸

Budući da je most predstavljao bitan simbol tadašnjih vikinških, ali i kršćanskih vjerovanja, pokršteni Vikinzi shvaćali su značaj mosta u zagrobnom životu te su mostove, potaknuti njihovom simbolikom, uključivali i u ovozemaljski život. „Crkva je iskoristila povezanost mosta i spasenja kako bi potaknula razvoj infrastrukture, ponajprije cesta i mostova, s ciljem unapređenja komunikacije i drugih religijskih aktivnosti poput hodočašća, misionarskog djelovanja i sudjelovanja u sakramentima... Donirati novac za izgradnju infrastrukture bilo je dobro kršćansko djelo kojim bi pojedinac osigurao božansku naklonost prilikom putovanja mostom u zagrobnom životu.“¹²⁹

¹²⁸ Knutson, Sara Ann, *Bridges to Eternity: A Re-Examination of the Adoption of Christianity in Viking-Age Sweden*, Viking and Medieval Scandinavia 12, Brepols, Turnhout, 2016., str. 90.

¹²⁹ isto, str. 91, vlastiti prijevod

5. Tijek kristijanizacije vikinškog svijeta

U dodir s kršćanstvom, Vikinzi su dolazili i prije početka kristijanizacije Skandinavije. Ratnici su susretali kršćane tijekom krvavih vojnih pohoda, a trgovci prilikom trgovanja. Nakon povratka u domovinu, vikinškim svijetom širili su površna znanja o kršćanskom učenju i običajima i prije organiziranih dolazaka misionara u njihove domovine. Također, brojni kršćanski robovi prenosili su robovlasnicima znanja o svojoj religiji.

Vikinzi su, osim materijalnog, prikupili i ogromno nematerijalno bogatstvo kroz susrete s različitim kulturama i religijama putem vojnih pohoda, međunarodne trgovine i služenja u plaćeničkim vojskama kršćanskih vladara i plemića. Potonje je stvorilo temelje za čvrste i dugotrajne odnose između pripadnika vikinške i kršćanske aristokracije koji su međusobno razmjenjivali darove i dogovarali brakove. Iako se vikinško doba često prikazuje kao razdoblje prestanka otuđenosti vikinškog svijeta od ostatka Europe, vrh vikinškog društva poznao je kulture kontinentalne Europe i Britanije još od vremena Rimskog Carstva stoga je kršćanstvo u Skandinaviju došlo kao dio međukulturalne razmjene.¹³⁰ Northumbrijski učenjak Alkuin navodi kako su u vrijeme napada na Lindisfarne 793. godine, njegovi sunarodnjaci već poznavali Vikinge toliko da su prihvatili vikinški način šišanja i oblikovanja kose. Također, brojni rimski predmeti pronađeni u vikinškim grobovima potvrđuju da su Vikinzi bili u izravnom i neizravnom doticaju s Rimljanima.¹³¹

Počeci kristijanizacije vikinškog svijeta sežu u osvit 8. stoljeća i nastavljeni su kroz cijelo iduće stoljeće, ali poganstvo se uporno održavalo pa pokrštavanje nije postiglo značajnije uspjehe do početka 10. stoljeća.¹³² Prvi pokušaj pokrštavanja Vikinga zabilježen je početkom 8. stoljeća kada je benediktinski redovnik Willibrord pokušao preobratiti prvog danskog kralja Ongendusa (710. - 738.). Iako su misionari bili ugodno

¹³⁰ Skre, Dagfinn, *Missionary Activity in Early Medieval Norway: Strategy, Organization and the Course of Events*, Scandinavian Journal of History 23, Routledge, Milton Park, 1998., str. 2-4., vlastiti prijevod

¹³¹ Haywood, John, *The Penguin historical Atlas of the Vikings*, Penguin Books, London, 1995., str. 10-19., vlastiti prijevod

¹³² Brandt, Miroslav, *Opća povijest srednjeg vijeka*, SNL, Zagreb, 1980., str. 206.

primljeni te im je danski kralj iskazao poštovanje, pokrštavanje je bilo neuspješno jer je Ongendus ostao vjeran tradiciji.

Karlo Veliki vladao je gotovo čitavom zapadnom i srednjom Europom koja je njegovala kršćanstvo, dok su istočno i sjeverno od Franaka, uključujući velik dio istočne Europe i Skandinavije, bili narodi o kojima se nije znalo gotovo ništa što je među kršćanima izazivalo strah budući da su pogane smatrali nemilosrdnim, nečovječnim i otuđenim divljacima. „Pogani s kraja svijeta na sjeveru, iznenadno su se pojavili na europskoj pozornici oko 780. godine. Neuglašeni, sirovi, neobrijani i, najvažnije, nekršteni, prožimali su misli vladara i intelektualaca te su bili predmet žustrih rasprava u središtima moći i kulture diljem Europe čak i prije nego su krenuli u ratne pohode.“¹³³

Kada je Karlo Veliki osvojio Sasku 776. godine, najznačajniji saski vladar Widukind pobjegao je u Dansku. Nakon dvije godine, vratio se u Sasku s ciljem podizanja ustanka protiv Franaka. Ustanak je ubrzo krvavo ugušen te je više utjecao na političku afirmaciju Danske nego Saske. Widukindov bijeg u Dansku, gdje ga Franci nisu mogli pratiti, natjerao je Karla Velikog da obrati pozornost na moćne sjeverne susjede. Nedugo nakon ustanka, uspostavio je diplomatske odnose s kraljem Sigifritom (770. - 798.) nakon čega je jedna ili druga strana povremeno slala izaslanike. Karlo Veliki težio je kristijanizaciji vikinškog svijeta smatrajući kako će na taj način potpuno ukloniti ili barem umanjiti mogućnost vikinških ratnih pohoda prema Franačkoj i ostalim kršćanskim zemljama. Prema Winrothu franačkim vladarima bilo je izuzetno važno održavati dobre odnose s danskim vladarima koji su također željeli njegovati diplomatske odnose s najmoćnijim dvorom tadašnje Europe.¹³⁴

Nakon osvajanja Saske, Karlo Veliki objavio je osnivanje sjeverne flote kako bi danskim Vikinzima zapriječio put do velikih rijeka Carstva - Labe, Rajne i Dunava. Međutim, kada su Danci saznali za njegove namjere, pretpostavili su da je prava meta grad Hedeby koji je već tada bio uvozno središte za vikinška dobra i konkurencija čak i najvećim franačkim trgovištima. Odgovoran za procvat Hedebyja bio je Godfred (804. -

¹³³ Winroth, Anders, *The Conversion of Scandinavia: Vikings, Merchants, and Missionaries in the Remaking of Northern Europe*, Yale University Press, London, 2012., str. 13., vlastiti prijevod

¹³⁴ isto, str. 14., vlastiti prijevod

810.) koji je pokušao preduhitriti Karla Velikog gradnjom Danevirkea - masivnog zemljanog nasipa s drvenim stupovima koji se protezao od Sjevernog do Baltičkog mora. Zaštićen obrambenim sustavom, Godfred je počeo pljačkati franačke gradove. Uskoro su potpisali primirje, ali obojica su planirali napade. Naime, Karlo Veliki skupljao je ogromnu vojsku za napad na Danevirke, a Godfred flotu za pljačkanje Frizije. Međutim, obojica su umrli prije nego su započeli ostvarivati svoje osvajačke, odnosno pljačkaške naume.¹³⁵

S ciljem jačanja središnje vlasti, Karlo Veliki usavršio je, ranije tek povremeno i nedovoljno korišteno, djelovanje kraljevih izaslanika - *missi dominici*. Kraljevi izaslanici dolazili su iz crkvenih krugova ili visokih društvenih slojeva, a zadaća im je bila upravljanje određenom pokrajinom u ime kralja. Svjetovno i crkveno međusobno su se ispreplitali pa su tako, primjerice, i privođenje razbojnika pravdi i suzbijanje krivovjerja bili od jednake državne važnosti. Kršćanstvo je povezivalo sve franačke pokrajine i žitelje u skladnu cjelinu te je predstavljalo sredstvo održavanja reda i mira među brojnim različitim narodima i kulturama diljem ogromnog carstva.¹³⁶

Nakon što je Franačka učvrstila kršćanstvo unutar svojih granica, mogla je učinkovitije kristijanizirati pogane na sjeveru i istoku. Karlo Veliki činio je to sustavno, organizirano i učinkovito ne birajući pritom sredstva. Njegovi nasljednici nisu uspjeli zadržati misijsku djelatnost na razini potrebnoj za uspješnu kristijanizaciju pa su glavni čimbenici pokrštavanja poganskih naroda postali njihovi vladari koji su težili podizanju kulturne, društvene i političke razine što je bilo moguće jedino pristupanjem u veliku zajednicu kršćanskih vladara.¹³⁷

U drugoj polovici 9. stoljeća vjerojatno je istočna Švedska, uz pripadajuće otoke, bila politički jedinstvena. Neovisno o pripajanju ostalih dijelova, Švedska država postojala je na početku 11. stoljeća. Harald Ljepokosi (872. - 930.) ujedinio je Norvešku u 9. stoljeću, ali nakon njegove smrti uslijedile su borbe za prijestolje što je bitno oslabilo Norvešku. Oko 900. godine Šveđani su zauzeli dio Danske i na jugu Jutlanda osnovali državu. Vladar sjevernog Jutlanda - Gorm Stari (936. - 958.), osvojio je jug poluotoka

¹³⁵ Brownworth, Lars, *Morski vukovi: povijest Vikinga*, V.B.Z., Zagreb, 2019, str. 52-54.

¹³⁶ McKitterick, Rosamond, *Charlemagne: The Formation of a European Identity*, Cambridge University Press, Cambridge, 2008., str. 214-215., vlastiti prijevod

¹³⁷ Jedin, Hubert, ur., *Velika povijest Crkve III/1*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2001., str. 256.

čime je započeo političko ujedinjenje Danske, a isto je nastavio i njegov sin Harald Modrozubi (958. - 986.). Ujedinjenje Europe pod jednom religijom prisililo je vikinške vladare da politička ujedinjenja započeta unutar svojih kraljevstava, dovrše povezivanjem s ostatkom kršćanske Europe.¹³⁸

U stoljećima nakon vladavine Karla Velikog udvostručio se krug utjecaja kristijanizacije i europeizacije šireći se istočnom i sjevernom Europom što je omogućilo značajan porast broja europskog stanovništva stvarajući pritom preduvjete za daljnji razvoj poljoprivrede, trgovine, obrazovanja, državnog uređenja i vojske. Prethodno spomenuti razvoj, koji se odvijao oko 1000. godine u vrijeme kada su vikinški vladari svojevrijem prihvatili kršćanstvo, predstavlja temelj modernog zapadnog društva.¹³⁹ „Kamo god su bili krenuli, od Irske do Rusije, mijenjali su političko i ekonomsko okruženje, odigravši pritom i ključnu ulogu u izgradnji temelja zapadne Europe.“¹⁴⁰

Kršćanstvo nije bilo nametnuto Vikinzima nego su ga vikinški vladari svojevrijem prihvatili iz političkih i ekonomskih interesa. Skandinavija je prihvatila kršćanstvo u isto vrijeme kada su sjeverni kraljevi uveli europski način vladanja.¹⁴¹ Europski način vladanja podrazumijeva osnivanje centraliziranih monarhija. Prethodna dva stoljeća, vikinški trgovci značajno su unaprijedili europsku trgovinu bitno utječući na rast i razvoj Europe. „Pristupačnost plemenitih kovina dovela je do razvoja novčane ekonomije koja zamjenjuje trampu i koja je još više integrirala Skandinaviju u šire europsko tržište. U velikim vikinškim trgovačkim gradovima, kakvi su bili Hedeby i Birka, Vikinzi su čak i kovali svoj novac oponašajući franačke, bizantske ili anglosaske uzore.“¹⁴² Arheološki nalazi, potkrijepljeni pisanim izvorima, potvrđuju da su 10. i 11. stoljeće u Skandinaviji činili razdoblje općeg previranja i razvoja – političkog, društvenog i umjetničkog. Bilo je to razdoblje nastajanja brojnih novih gradova, nove ekonomije budući da je trgovina s Istokom prestala zbog političkih previranja u državama Hazara i Abasida, izraženih

¹³⁸ isto, str. 258.

¹³⁹ Winroth, Anders, *The Conversion of Scandinavia: Vikings, Merchants, and Missionaries in the Remaking of Northern Europe*, Yale University Press, London, 2012., str. 5-6., vlastiti prijevod

¹⁴⁰ Brownworth, Lars, *Morski vukovi: povijest Vikinga*, V.B.Z., Zagreb, 2019, str. 223.

¹⁴¹ Winroth, Anders, *The Conversion of Scandinavia: Vikings, Merchants, and Missionaries in the Remaking of Northern Europe*, Yale University Press, London, 2012., str. 4., vlastiti prijevod

¹⁴² Brownworth, Lars, *Morski vukovi: povijest Vikinga*, V.B.Z., Zagreb, 2019., str. 186.

međunarodnih veza u brojnim smjerovima i na brojnim razinama, novih ideja o političkom uređenju kraljevstva, novih umjetničkih ideala i, možemo biti sigurni, društvenih promjena.¹⁴³

Iako brojni povjesničari odvojeno promatraju prethodno spomenute događaje, Anders Winroth smatra kako pokrštavanje Skandinavije, osnivanje centraliziranih skandinavskih kraljevstava, procvat trgovine oko Baltičkog mora i nagli razvoj čitave kršćanske Europe treba promatrati u međusobno isprepletenim uzročno-posljedičnim vezama.¹⁴⁴ Vikinzi su značajno utjecali na razvoj zapadne i istočne Europe tijekom vikinškog doba. Također, narodi koje su pritom susretali, istovremeno su utjecali na Vikinge budući da su tijekom istog razdoblja postupno prihvaćali kršćanske i europske vrijednosti.¹⁴⁵

5.1. Počeci kristijanizacije vikinškog svijeta

Sustavna kristijanizacija vikinškog svijeta započinje organiziranim dolaskom misionara među kojima je najznačajniji bio Ansgar. Tijekom dvadesetih godina 9. stoljeća organizirane su prve misije u Skandinaviji – prvo u Danskoj, a krajem desetljeća i u Švedskoj. Nadbiskup Rheimsa Ebo prvi put je otišao u Dansku 823. godine, a Ansgar se zaputio u Švedsku nekoliko godina kasnije. Poganstvo na sjeveru više se nije činilo tako neprobojno.¹⁴⁶ Ebo je bio prvi misionar za kojeg se može sa sigurnošću tvrditi da je djelovao u Skandinaviji. Više se puta vraćao u Dansku, ali saznanja o njegovim misijama vrlo su oskudna što Winroth objašnjava teorijom kako su tadašnji kroničari umanjivali važnost misija koje je vodio nadbiskup Rheimsa, a veličali Ansgarove misije. Naime, Ebo je sudjelovao u pobuni protiv Ludovika I. Pobožnog zbog čega je 834. godine pobjegao u

¹⁴³ Faulkes, Anthony i Perkins, Richard, ur., *Viking Revaluations*, University College London, London, 1993., str. 134., vlastiti prijevod

¹⁴⁴ Winroth, Anders, *The Conversion of Scandinavia: Vikings, Merchants, and Missionaries in the Remaking of Northern Europe*, Yale University Press, London, 2012., str. 5., vlastiti prijevod

¹⁴⁵ Haywood, John, *The Penguin historical Atlas of the Vikings*, Penguin Books, London, 1995., str. 8., vlastiti prijevod

¹⁴⁶ Winroth, Anders, *The Conversion of Scandinavia: Vikings, Merchants, and Missionaries in the Remaking of Northern Europe*, Yale University Press, London, 2012., str. 16., vlastiti prijevod

Dansku. Postao je omražen zbog sudjelovanja u pobuni protiv tadašnjeg franačkog vladara pa su i kroničari tog vremena često namjerno izostavljali njegove zasluge u kristijanizaciji vikinškog svijeta. Nerazmjer je posljedica jednostranosti izvora. Njegove misije u Dansku možda su bile uspješnije i značajnije nego što izvori prikazuju.¹⁴⁷

Nakon Godfredove smrti 810. godine, Danskom je nakratko vladao Harald Klak (812. - 813.), ali prognao ga je Horik I. (813. - 854.) - sin ubijenog Godfreda. Harald Klak došao je kod Ludovika I. Pobožnog - nasljednika Karla Velikog po vojnu i političku podršku, a zauzvrat je obećao prihvatiti kršćanstvo.¹⁴⁸ Kršten je 826. godine u katedrali u Mainzu¹⁴⁹ ili u kraljevskoj palači u Ingelheimu zajedno sa svojom obitelji i četiri stotine podanika.¹⁵⁰ Ubrzo nakon krštenja vratio se u Dansku, a sa sobom je poveo niz karolinških svećenika i redovnika, među kojima je bio i Ansgar, s ciljem pokrštavanja vikinškog svijeta. Međutim, misija je bila neuspješna budući da je Harald Klak ubrzo opet protjeran iz Danske te se naselio u Friziji kako bi branio Franke od vikinških napada. Tamo se zadržao barem nekoliko godina, dok nije stao na stranu Ludovikovog sina Lotara kada se ovaj pobunio protiv oca.¹⁵¹

Nakon protjerivanja Haralda, Horik I. samostalno je vladao Danskom te je u početku bio protiv kristijanizacije. Kasnije je podržavao misionarsko djelovanje zbog čega su poganski ratni vođe podignuli ustanak i potpuno ga porazili 854. godine u bitci kod Flensburga. Oko 850. godine dopustio je, tada hamburško-bremenskom nadbiskupu Ansgaru, izgraditi još dvije crkve u također važnim trgovačkim naseljima Hedebyju i Ribi. Međutim, nije poznato jesu li crkve uopće izgrađene budući da nisu pronađeni nikakvi tragovi. „Jedan od prvih misionara – Ansgar, primljen je na danski kraljevski dvor prije 850. godine te je dobio dopuštenje za propovijedanje u Danskoj, čak i za izgradnju crkvi u Schleswigu i Ribi iako je kralj Horik odbio krštenje.“¹⁵² Njegov nasljednik Horik II. (854.

¹⁴⁷ isto, str. 105., vlastiti prijevod

¹⁴⁸ Brownworth, Lars, *Morski vukovi: povijest Vikinga*, V.B.Z., Zagreb, 2019., str. 56.

¹⁴⁹ Robinson, Charles Henry, *The Conversion of Europe*, Longmans, Green and Co., London, 1917. str. 438., vlastiti prijevod

¹⁵⁰ Brownworth, Lars, *Morski vukovi: povijest Vikinga*, V.B.Z., Zagreb, 2019., str. 56.

¹⁵¹ Bilogrivić, Goran et al., *Ceremonije i ceremonijalna komunikacija*, Filozofski fakultet u Rijeci, Rijeka, 2019., str. 17.

¹⁵² Sawyer, Peter, *The Organization of the Church in Scandinavia after the Missionary Phase*, Harvard Ukrainian Studies 12/13, Harvard Ukrainian Research Institute, Cambridge, 1988./1989., str. 480., vlastiti prijevod

- 870.) koji je vladao ostatcima očevog kraljevstva, prvo je zabranio kršćanstvo, ali je kasnije dopustio Ansgaru da pošalje misionare. Također, ponovno je otvorio crkvu u Schleswigu.¹⁵³

Švedski diplomat je, tijekom diplomatskog posjeta franačkom dvoru 829. godine, primijetivši kako njegovi sunarodnjaci sve češće spominju kršćanstvo, predložio Ludoviku I. Pobožnom da pošalje misionare. Na poziv švedskog kralja Björna s Brda, Ludovik I. Pobožni poslao je Ansgara i njegova pomoćnika Witmara u Švedsku s ciljem širenja kršćanstva. Kada su misionari stigli u Švedsku, kralj im je dopustio propovijedanje i pokrštavanje svih onih koji na to svojevolumno pristanu. U godinu i pol, koliko su proveli u Švedskoj, uspjeli su pokrstiti nekolicinu mještana i tek jednu bitnu osobu - mjesnog starješinu Birke - Herigara koji je 830. godine dao izgraditi crkvu u tada izuzetno bitnom vikinškom trgovačkom naselju. Crkva u Birki ujedno je i najstarija crkva u Skandinaviji.¹⁵⁴ „Birka je bila mjesto jedne od najranijih dokumentiranih kršćanskih misija u Skandinaviji. Misiju je predvodio franački redovnik Ansgar koji je posjetio Birku tridesetih i ponovno pedesetih godina 9. stoljeća.“¹⁵⁵

Nakon Ansgara, misija pokrštavanja Švedske pripala je biskupu Gautbertu kojeg je kralj Björn srdačno prihvatio. Međutim, 845. godine pogani su ustali protiv kršćana te je biskup protjeran, a njegov nećak Nithard ubijen. Tijekom devetog stoljeća brojni su misionari dolazili u Švedsku, najčešće iz hamburško-bremenske nadbiskupije. Vladari i lokalni stanovnici uglavnom su prijateljski dočekivali misionare. Iako su poneki stanovnici prihvatili kršćanstvo kao svoju novu religiju, misije su bile samo djelomično uspješne budući da kraljevi u početku nisu pristajali na pokrštavanje. Kralj Björn, a kasnije i Olof odbili su krštenje. Jednako neuspješan u pokušajima pokrštavanja švedskih vladara bio je i biskup Unni koji je u Birku došao u desetom stoljeću. „Jedina se opirala Švedska, gdje je stara religija neuobičajeno polako odumirala. Iako su vladari bili pokršteni od ranog 11. stoljeća nadalje, dvije su religije supostojale gotovo cijelo stoljeće prije no što je Crkva

¹⁵³ Robinson, Charles Henry, *The Conversion of Europe*, Longmans, Green and Co., London, 1917. str. 439., vlastiti prijevod

¹⁵⁴ isto, str. 472-474., vlastiti prijevod

¹⁵⁵ Wicker, Nancy L., *Christianization, Female Infanticide, and the Abundance of Female Burials at Viking Age Birka in Sweden*, Journal of the History of Sexuality 21, University of Texas Press, Austin, 2012., str. 245., vlastiti prijevod

naposljetku ipak nadvladala.¹⁵⁶ Kršćanstvo se širilo Švedskom od jugozapada prema sjeveru.

Tijekom arheoloških iskapanja oko današnje katedrale u Ribi, ujedno i najstarije katedrale u Danskoj koja je s gradnjom počela sredinom 12. stoljeća, pronađeni su ostatci vikinških grobova koji su među najstarijim kršćanskim grobovima u Danskoj. Iako je širio kršćanstvo i osnovao crkve u Birki, Hedebyju i Ribi, Ansgarovo cjelokupno misionarsko djelovanje bilo je samo djelomično uspješno budući da nije uspio pokrstiti nijednog vladara. U početku kristijanizacije vikinškog svijeta, u Ansgarovo vrijeme, misije su često bile nasilno prekinute napadima pogana sa krajnjeg sjevera.

Vikinzi su 845. godine opljačkali i potpuno uništili Hamburg pri čemu su nepovratno izgubljeni brojni povijesni izvori koje su tada pisali i pohranjivali svećenici i redovnici. Izvori informacija o misijama tijekom idućeg stoljeća vrlo su oskudni. Kroničar Adam Bremenski navodi da je širenje kršćanstva među vikinškim svijetom bitno nazadovalo nakon Ansgarove smrti 865. godine. U svojim kronikama spominje jedino biskupa Unnija koji je širio kršćanstvo na prostorima Danske i Švedske. Međutim, Adam nikako nije mogao biti siguran da je kršćanstvo u Skandinaviji ugaslo nakon Ansgarove smrti budući da je informacije crpio iz malobrojnih izvora koji su mu bili dostupni. Umjesto prihvaćanja njegove teorije, potrebno je objektivno sagledati dokaze, arheološke i književne, koji sugeriraju da su se u Skandinaviji nastavile kršćanske prakse i vjerovanja. Hedeby, Ribe i Arhus postali su biskupije za vrijeme Unnijevog nasljednika Adalbaga što potvrđuje teoriju da se kršćanstvo nastavilo njegovati i širiti diljem Danske i nakon Ansgarove smrti. Saski redovnik Widukind zapisao je kako su za u vrijeme kada je kršten Harald Modrozubi, Danci već bili kršćani.¹⁵⁷

„Arheološki i pisani dokazi koji ukazuju na uspješno misionarsko djelovanje od sredine 10. stoljeća, a na zapadnoj obali možda i ranije, dodatno su potkrijepljeni postojanjem kamenih križeva.“¹⁵⁸ Vikinške inačice kršćanstva, iako je nepoznato u kojem

¹⁵⁶ Allan, Tony, *Vikinzi: velike civilizacije – život, mit i umjetnost*, 24 sata, Zagreb, 2008., str. 113.

¹⁵⁷ Winroth, Anders, *The Conversion of Scandinavia: Vikings, Merchants, and Missionaries in the Remaking of Northern Europe*, Yale University Press, London, 2012., str. 111-112., vlastiti prijevod

¹⁵⁸ Skre, Dagfinn, *Missionary Activity in Early Medieval Norway: Strategy, Organization and the Course of Events*, Scandinavian Journal of History 23, Routledge, Milton Park, 1998., str. 9., vlastiti prijevod

obliku, održale su se i nastavile praktimirati. Također, kršćanstvo u Skandinaviji vjerojatno nije bilo organizirano kako je to željelo svećenstvo hamburško-bremenske nadbiskupije što je rezultiralo manjkom zapisa u arhivu navedene nadbiskupije. Bez obzira na nedostatak pisanih izvora o kršćanstvu u Skandinaviji između sredine 9. i sredine 10. stoljeća, arheološki nalazi jasan su pokazatelj da je kršćanstvo bilo izuzetno živo tijekom čitavog vikinškog doba.¹⁵⁹

5.2. Pokršćavanje vikinških vladara

Drugu fazu kristijanizacije Skandinavije obilježava pokršćavanje vikinških vladara između 960. i 1020. godine. Tadašnja strategija Crkve bila je osigurati podršku vladara kako bi misionari mogli neometano širiti kršćanstvo. Stoga je za daljnju uspješnost kristijanizacije ključno bilo pokrstiti prvo vladare i plemiće što je dovelo do postupne kristijanizacije čitavog društva.¹⁶⁰

Tijekom 10. stoljeća kršćanstvo je pustilo korijenje diljem Skandinavije do razine da su se kraljevi pokršćavali i nazivali sebe kršćanima. To se odvijalo različito brzo u različitim dijelovima Skandinavije. Prva je bila Danska, budući da je najbliža kršćanskoj Europi, druga je Norveška, a posljednja Švedska.¹⁶¹ „Znamo da se u Skandinaviji preobraćenje odvijalo istovremeno s političkom unifikacijom Danske, Norveške i Švedske. Ti procesi trajali su izuzetno dugo zbog čega je nemoguće sa sigurnošću tvrditi kada su se skandinavske provincije podijelile u tri politički ujedinjena kršćanska kraljevstva.“¹⁶² Kada su vikinški vladari prihvatili kršćanstvo, stvoreni su preduvjeti za opću kristijanizaciju vikinškog svijeta. „Kada je kršćanstvo postalo službena religija u skandinavskim

¹⁵⁹ Winroth, Anders, *The Conversion of Scandinavia: Vikings, Merchants, and Missionaries in the Remaking of Northern Europe*, Yale University Press, London, 2012., str. 111-112., vlastiti prijevod

¹⁶⁰ Skre, Dagfinn, *Missionary Activity in Early Medieval Norway: Strategy, Organization and the Course of Events*, Scandinavian Journal of History 23, Routledge, Milton Park, 1998., str. 4., vlastiti prijevod

¹⁶¹ Winroth, Anders, *The Conversion of Scandinavia: Vikings, Merchants, and Missionaries in the Remaking of Northern Europe*, Yale University Press, London, 2012., str. 112., vlastiti prijevod

¹⁶² Sawyer, Brigit, *Scandinavian Conversion Histories*, Harvard Ukrainian Studies 12/13, Harvard Ukrainian Research Institute, Cambridge, 1988./1989., str. 46., vlastiti prijevod

zemljama, neki stanovnici već su bili kršćani, a glavnina je čula za novu vjeru. Svugdje su kraljevi podržavali uvođenje kršćanstva.¹⁶³

5.2.1. Danski vladari

Istočnofranački kralj Henrik I. Ptičar (919. - 936.) prisilio je danskog kralja Gorma Starog (936. - 958.), u početku usmjerenog izrazito protukršćanski, da prestane progoniti kršćane te da mu preda Schleswig koji će postati ishodište kristijanizacije Danske. „Danska je očigledno imala dugu i složenu povijest misionarstva počevši od ranog devetog stoljeća kada su prvi danski kraljevi posjetili karolinški dvor do krštenja Haralda Modrozubog (958. - 986.) oko 965. godine.“¹⁶⁴ Harald Modrozubi bio je prvi kršćanski kralj koji je vladao Danskom. Nakon smrti njegova oca Gorma Starog, Harald mu je priredio veličanstven pogreb po poganskim običajima. Iako su takvi bogati pogrebi odavno bili zaboravljeni u Danskoj, Harald je na taj način želio izraziti pripadnost staroj religiji i privrženost tradiciji. Činom organiziranja poganskog pogreba ocu, Harald se jasno postavio kao poganski kralj u kršćanskoj Europi. Nakon što je u idućem desetljeću prihvatio kršćanstvo, prebacio je očeve posmrtno ostatke u novoizgrađenu crkvu.

Oton I. (936. - 973.) bio je prvi car tek osnovanog Svetog Rimskog Carstva. Budući da je samom krunidbom stekao nove posjede čime je značajno ojačao carstvo, idući korak ka proširenju carstva trebao je biti osvajanje poganske Danske. Međutim, Modrozubi ga je preduhitrio. „Prihvatajući kršćanstvo, Harald Modrozubi vješto mu je izbio iz ruke najbolju izliku za invaziju. Kršćanski vladari ne ratuju međusobno – barem ne uz papin blagoslov – pa se Harald potrudio posvuda rastrubiti da su i on i njegova dinastija kršćani. U Jellingu, prijestolnici gdje se nalaze veliki poganski grobni humci, podigao je drvenu crkvu i iskopao očevo tijelo. Gormove kosti pažljivo su umotane u dragocjeno, zlatom izvezeno platno i prenijete u kriptu nove crkve.“¹⁶⁵

¹⁶³ Roesdahl, Else, *The Vikings*, Penguin Books, London, 1998., str.158., vlastiti prijevod

¹⁶⁴ Bagge, Sverre, *Christianization and State Formation in Early Medieval Norway*, Scandinavian Journal of History 30, Taylor & Francis Group Ltd, Milton Park, 2005., str. 113., vlastiti prijevod

¹⁶⁵ Brownworth, Lars, *Morski vukovi: povijest Vikinga*, V.B.Z., Zagreb, 2019., str. 192.

Harald Modrozubi pokršten je tijekom šezdesetih godina 10. stoljeća, ali točan povod krštenju nije potpuno razjašnjen. Kroničar Adam Bremenski smatra da je Harald prisilno kršten, zajedno sa čitavom svojom vojskom, nakon što ga je 972. godine porazio Oton I., dok Widukind prihvaćanje kršćanstva pripisuje Haraldovom svjedočenju čudima koja je izveo kršćanski redovnik Poppo. Iako je Harald oklijevao odreći se starih vjerovanja i bogova, podržavao je misionarski rad i osnivanje crkvi diljem Danske.¹⁶⁶ Prema Alexandri Sanmark, Harald je kršten oko 960. godine te je ključni motiv njegovog prihvaćanja kršćanstva bio izbjegavanje sukoba s Francima.¹⁶⁷ U pozadini cijele priče oko Haraldovog prihvaćanja kršćanstva zasigurno su politički motivi budući da se, nekada gorljivi protivnik kršćanstva, iznenadno svjesno preobratio na kršćanstvo. Uz Haralda Modrozubog povezuje se prihvaćanje kršćanstva na Jutlandu o čemu svjedoči runski kamen, podignut u selu Jellingu u drugoj polovici desetog stoljeća, na kojem je Harald naveo da je on kristijanizirao Dansku, dodajući i da je pokorio Norvešku.¹⁶⁸ „Obraćanje podanika nikad se nije odvijalo brzo – stara religija zadržala se još desetljećima, no Haraldovo prihvaćanje kršćanstva bilo je prekretnica za Dansku i cijelu Skandinaviju. Za razliku od Haakona I. Dobrog u Norveškoj, Haraldovo pokrštavanje uhvatilo je korijenje, a on je naposljetku uspio ugušiti najveći dio poganskog otpora.“¹⁶⁹

Haraldov sin Sven I. Rašljobradi (986. - 1014.), iako je bio kršten, postao je vođa poganskog ustanka. Prijestolje je naslijedio nakon što je njegov otac poginuo u bitci 991. godine. „Pri nasljeđivanju prijestolja ponovno je uspostavio poganstvo, protjerao kršćanske misionare i uništio brojne kršćanske građevine. Kasnije je napao Englesku gdje je sraunio sa zemljom čitave oblasti, spalio sela te opljačkao crkve i samostane. Prije smrti 2. veljače 1014. godine u Engleskoj, odrekao se neprijateljstva prema kršćanima te se vratio vjeri po kojoj je kršten.“¹⁷⁰ Nakon povratka kršćanstvu, u Engleskoj je postavio Gotebalda za biskupa te ga je poslao u Dansku s ciljem daljnjeg pokrštavanja Vikinga.

¹⁶⁶ Robinson, Charles Henry, *The Conversion of Europe*, Longmans, Green and Co., London, 1917., str. 443., vlastiti prijevod

¹⁶⁷ Sanmark, Alexandra, *Power and Conversion - a Comparative Study of Christianization in Scandinavia*, Uppsala University, Uppsala, 2004., str. 77, str. 81., vlastiti prijevod

¹⁶⁸ Grzybowski, Lukas G., *The Christianization of Scandinavia in the Viking Era - Religious Change in Adam of Bremen's Historical Work*, Arc Humanities Press, Leeds, 2021., str. 58., vlastiti prijevod

¹⁶⁹ Brownworth, Lars, *Morski vukovi: povijest Vikinga*, V.B.Z., Zagreb, 2019., str. 188.

¹⁷⁰ Robinson, Charles Henry, *The Conversion of Europe*, Longmans, Green and Co., London, 1917., str. 444., vlastiti prijevod

Njegov sin Knut Veliki (1018. - 1035.) uvelike je promicao kršćanstvo. Danska je postala potpuno kršćanskom za vrijeme njegove vladavine. „Knut Veliki naredio je zabranu štovanja poganskih bogova te je naložio da svaki njegov podanik mora naučiti Očenaš i Vjerovanje te da se mora pričestiti tri puta godišnje.“¹⁷¹

5.2.2. Norveški vladari

Prema pisanim izvorima, norveški kraljevi, kao i danski, bili su najvažniji čimbenik kristijanizacije svoje domovine. Kršteni izvan domovine, u Norvešku su se vraćali u društvu redovnika i biskupa koji su dolazili uglavnom iz Engleske.¹⁷² „Promjena religije, naročito kada granice između vjerskog i svjetovnog autoriteta nisu jasno izražene, predstavljala je učinkovito sredstvo za stjecanje nove vrste moći nad svježe podčinjenim narodom.“¹⁷³ Kristijanizaciju Norveške usporavao je žestok otpor pogana koji su se suprotstavljali pokrštenim kraljevima. Ključan izvor informacija o ranoj povijesti i kristijanizaciji Norveške je zbirka saga Heimskringla. Djelo je staronordijskim jezikom napisao islandski učenjak i pjesnik Snorri Sturleson koji je živio od 1178. do 1241. godine. „Njegovo djelo, koje se općenito smatra pouzdanim, objašnjava religiju i običaje ranih doseljenika u Norveškoj i na Islandu.“¹⁷⁴ Norveška je bila podijeljena do druge polovice 9. stoljeća. Prvi kralj ujedinjenog kraljevstva Norveške bio je Harald Ljepokosi kojeg je naslijedio njegov stariji sin Erik Krvave Sjekire (931. - 933.). Kratku vladavinu prekinuo je njegov brat Haakon I. Dobri (934. - 961.) prognavši ga iz Norveške. Erikovi sinovi kasnije su se borili protiv svog strica.

Haakon I. Dobri bio je prvi norveški kralj koji je prihvatio kršćanstvo. Odrastao je na dvoru engleskog kralja Ethelstana gdje je bio kršten i odgajan u kršćanskom duhu. „Haakon je odgovoran i za pokušaj uvođenja kršćanstva u Norvešku – religije koja će iz

¹⁷¹ isto, str. 444., vlastiti prijevod

¹⁷² Winroth, Anders, *The Conversion of Scandinavia: Vikings, Merchants, and Missionaries in the Remaking of Northern Europe*, Yale University Press, London, 2012., str. 115., vlastiti prijevod

¹⁷³ Abrams, Lesley, *The Anglo-Saxons and the Christianization of Scandinavia*, Anglo-Saxon England 24, Cambridge University Press, Cambridge, 1995., str. 221., vlastiti prijevod

¹⁷⁴ Robinson, Charles Henry, *The Conversion of Europe*, Longmans, Green and Co., London, 1917. str. 450., vlastiti prijevod

temelja promijeniti Skandinaviju, kao što je promijenila i druge države. Nova vjera, na koju je Haakon vjerojatno prešao u Engleskoj, donosila je mnoge prednosti.¹⁷⁵ Po povratku u domovinu, shvatio je da većina njegovih podanika još uvijek prakticira poganske rituale i žrtvovanja. Kako se ne bi zamjerio sunarodnjacima, kršćanstvo je prakticirao u privatnosti. Obavijestio je engleski dvor kako mu je namjera ujediniti Norvešku pod jednom religijom – kršćanstvom te je zatražio pomoć misionara. Kada je pozvao narod na prihvaćanje kršćanstva, oni su izrazili želju da se o tako bitnoj stvari odluči na vijeću koje se uskoro održavalo u Drontheimu. Kralj Haakon I. Dobri predložio je vijeću pokrštavanje svih žitelja, napuštanje poganskih rituala i običaja poput žrtvovanja i prestanak štovanja starih bogova. Starješine nisu bile oduševljene kraljevim prijedlogom te su mu odgovorili da će izabrati novog kralja ukoliko Haakon ne povuče svoj prijedlog.

Uspio je kristijanizirati dijelove zapadne obale Norveške, ali nije bio dovoljno moćan pokrenuti opće pokrštavanje Norveške. „U X. stoljeću bilo je prvih pokušaja pokrštavanja Norvežana, ali je poganstvo još bilo jako, pa se kristijanizacija nastavila tek u XI. stoljeću.“¹⁷⁶ „Na nesreću za Haakona, kao i za daljnju norvešku povijest, stanovništvo se čvrsto držalo poganstva i kraljevi su pokušaji nametanja kršćanstva samo udaljili većinu podanika od njega. Možda bi vremenom i uspio u svome naumu, ali kraljevski su nećaci ponovno napali 961. godine i, premda je Haakonova vojska pobijedila u boju, on je bio smrtno ranjen.“¹⁷⁷ S obzirom na ogroman otpor pogana, Haakon I. Dobri nije ostvario željene rezultate prilikom kristijanizacije Norveške. Jednako neuspješan bio je i njegov nećak i nasljednik – Harald Sivog Plašta (961. - 970.).

Novi je kralj, koji se, zajedno sa svojom braćom, krstio u Engleskoj, ostao upamćen po rušenju poganskih hramova. „Kada su braća zavladala Norveškom nisu doprinijeli širenju kršćanstva, osim što su uništili poganske hramove i zabranili žrtvovanja gdje je to bilo moguće čime su izazvali veliku ogorčenost.“¹⁷⁸ Godine 970., danski kralj Harald Modrozubi osvojio je Norvešku te postavio tek krštenog Haakona Sigurdssona za vladara. Nakon što se s posjeda koje je imao u Danskoj, vratio u Norvešku, Haakon Sigurdsson

¹⁷⁵ Brownworth, Lars, *Morski vukovi: povijest Vikinga*, V.B.Z., Zagreb, 2019., str. 188.

¹⁷⁶ Fernandez-Armesto, Felipe, ur., *Narodi Europe*, Naklada Zadro, Zagreb, 1997., str.27.

¹⁷⁷ Brownworth, Lars, *Morski vukovi: povijest Vikinga*, V.B.Z., Zagreb, 2019., str. 188.

¹⁷⁸ Robinson, Charles Henry, *The Conversion of Europe*, Longmans, Green and Co., London, 1917., str. 454., vlastiti prijevod

raskinuo je savez s danskim kraljem te se pridružio poganima. Prvo je dao obnoviti prethodno srušene hramove, a zatim je žrtvovao vlastita sina Thoru kako bi osigurao pobjedu. Haakon je uspio poraziti dansku vojsku u bitci kod Hyornjavagura 986. godine.¹⁷⁹

„Kristijanizacija Norveške trajala je stoljećima te se protezala glavnom razdoblja koje danas znamo kao vikinško doba (od kasnog osmog do ranog jedanaestog stoljeća). Na kraju prvog tisućljeća taj je proces bio u fazi institucionalizacije – izgrađene su crkve te su uvedeni crkveni zakoni.“¹⁸⁰ Na prijelazu s 10. na 11. stoljeće započinje opće pokrštavanje Norveške za što su zaslužni Olaf Tryggvason, a kasnije i Olaf II. Haraldsson koji je poznat i kao sveti Olaf. Godine 995. Haakona Sigurdssona naslijedio je ranije spomenuti Olaf Tryggvason koji je izgradio prvu crkvu u Norveškoj. Prije nego je postao kralj Norveške, putovao je u Englesku, Rusiju, Grčku i Carigrad. Osim što je putovao, pljačkao je brojne europske gradove te se više puta borio u ratovima. Navodno je kršćanski vidovnjak na otočju Scilly točno predvidio da će ga, prilikom povratka na brod, napasti skupina pobunjenika. Svojevoljno je prihvatio kršćanstvo te je kršten odmah nakon što se oporavio od ozljeda zadobivenih u napadu. „Najvažnije, Olafovo preobraćenje nije prikazano kao pojedinačni događaj, nego skup iskustava koja su ga postupno približavala istinskoj religiji – od odbijanja sudjelovanja u poganskim žrtvovanjima u Rusiji do krštenja na otočju Scilly.“¹⁸¹ Nakon što je kršten, prestao je pljačkati te je kratko vrijeme proveo u Engleskoj i Irskoj. U Dublinu je susreo svog sunarodnjaka Thorera koji ga je uvjerio da se vrati u Norvešku gdje će zasigurno biti prihvaćen kao kralj. Na putu prema Norveškoj zaustavio se na South Ronaldsay – otoku uz sjevernu Škotsku gdje je prisilno pokrstio lokalno stanovništvo zaprijetivši im smrću ukoliko ne prihvate kršćanstvo. Na vijeću u Drontheimu, Olaf Tryggvason jednoglasno je

¹⁷⁹ isto, str. 454., vlastiti prijevod

¹⁸⁰ Aavitsland, Kristin B. i Bonde, Line M., ur., *Tracing the Jerusalem Code Volume 1: The Holy City Christian Cultures in Medieval Scandinavia (ca. 1100–1536)*, De Gruyter, Berlin, 2021., str. 59., vlastiti prijevod

¹⁸¹ Bagge, Sverre, *The Making of a Missionary King: The Medieval Accounts of Olaf Tryggvason and the Conversion of Norway*, *The Journal of English and Germanic Philology* 105, University of Illinois Press, Champaign, 2006., str. 477., vlastiti prijevod

izabran za kralja. Metode prisile koje je koristio prilikom kristijanizacije Norveške bile su nemilosrdne i surove.

Koristeći okrutne metode prisilnog pokrštavanja, tijekom četiri godine uspio je nominalno kristijanizirati Norvešku. Naime, Olaf je dao ubiti, osakatiti ili prognati sve koji su odbili prihvatiti i prakticirati kršćanstvo. Na vijeću u Rogalandu pojavila se nekolicina protivnika kristijanizacije, ali do kraja vijećanja, svi su bili kršteni. Grad Nidaros, današnji Trondheim, bio je važno uporište pogana i Olafovih neistomišljenika. Kralj je izrazio želju kako želi posjetiti mjesto u kojemu će biti održan najveći poganski festival kako bi mogao usporediti poganske običaje s kršćanskim. Selo Maere bilo je mjesto održavanja najvećeg festivala žrtvovanja te je Olaf Tryggvason predložio da će u čast bogova, ovaj put napraviti najveću moguću žrtvu te je odabrao devetoricu najvažnijih starješina koji su svojom smrću trebali uveličati festival žrtvovanja. Vidjevši da su nedovoljno moćni kako bi se suprotstavili kralju, starješine su pristali na preobraćenje. Prilikom vijeća u Hålogalandu – najsjevernijoj pokrajini srednjovjekovne Norveške, nitko se nije usudio proturječiti kralju te su odmah prihvatili kršćanstvo. „Iz dostupnih povijesnih materijala teško je utvrditi iskrenost Olafovih uvjerenja i motive koji su ga nagnali da postane jedan od najnesnošljivijih i najnekršćanskijih branitelja kršćanstva tijekom srednjeg vijeka. Iako se čini da je javno uživao u okrutnostima, privatno je bio društven i velikodušan. Njegov religijski fanatizam uvelike je oblikovala njegova interpretacija kršćanskog učenja koja je bila pod značajnim utjecajem vikinške tradicije.“¹⁸²

Olaf Tryggvasona napao je Englesku zajedno s danskim kraljem Svenom I. Rašljobradim. Tijekom mirovnih pregovora, uspio je nametnuti porez Englezima, ali zauzvrat je morao prihvatiti kršćanstvo. Prikupljeni porez je iskoristio za financiranje vojnog pohoda na Norvešku s ciljem preuzimanja krune. Nakon što je postao kralj Norveške, bio je djelomično uspješan u pokrštavanju svojih sunarodnjaka. Budući da je nametao kršćanstvo, služeći se pritom okrutnim metodama, izazvao je nezadovoljstvo pogana i njihovih vođa. Erik, najmoćniji među njima, ujedinio se sa švedskim kraljem Olofom Skötkonungom (995. - 1022.) i prijašnjim Olafovim saveznikom danskim kraljem

¹⁸² Robinson, Charles Henry, *The Conversion of Europe*, Longmans, Green and Co., London, 1917., str. 459., vlastiti prijevod

Svenom I. Rašljobradim te su zajedničkim snagama porazili Olafa Tryggvasona u pomorskoj bitci kod Svöldra 1000. godine. Danski i švedski kralj pristigli su Eriku u pomoć jer su se bojali Olafove težnje za širenjem granica svog kraljevstva. „Ti strahovi urodili su dansko-švedskim savezom pa je zajednička flota od 70 brodova zaskočila Olafa dok je plovio između Danske i Norveške. Jedanaest norveških brodova ubrzo je nadjačano, pri čemu je samo Dugačka zmija pružala uspješan otpor. Kada je Olafu postalo jasno da je izgubio i admiralski brod, bacio se u more s oružjem u rukama kako bi što brže potonuo.“¹⁸³

Nakon Olafove smrti, Norveškom je idućih petnaest godina vladao Erik Hakonsson - šogor kralja Knuta. Za njegove vladavine kršćanstvo nije ostvarilo daljnji napredak u Norveškoj. Prisilnu kristijanizaciju Norveške nastavio je Olaf II. Haraldsson. „Prema nepoznatom autoru djela *Historia Norwegie* (nastalo između 1150. i 1195. godine), sveti Olaf od Norveške, zajedno s glavninom svoje vojske, ostvario je milost krštenja te je kroz idućih pet godina učinio da sva područja pod njegovom vlašću svijetle u naklonosti prema Kristu.“¹⁸⁴ Čim je postao kralj Norveške, 1015. godine, pozvao je engleske misionare i hamburško-bremenskog nadbiskupa kako bi sudjelovali u kristijanizaciji Norveške. Poput Olafa Tryggvason, prijetio je nasiljem svima koji odbiju prihvatiti kršćanstvo. Krvavo je prekinuo prinošenje žrtvi u selu Maere 1020. godine. Također, jednako okrutno kaznio je i Gudbrandov ustanak. Naime, Gudbrand je bio vođa pogana koji su bili spremni nasilno se oduprijeti kristijanizaciji svojih pokrajina.¹⁸⁵ Njegova vladavina prekinuta je uslijed pobune 1028. godine. Nakon godine dana prikupljanja plaćenika, 1030. godine odlučio je ponovno zavladatai Norveškom. Brojčano nadjačan, izgubio je bitku kod Stiklastada izgubivši pritom i vlastiti život budući da je u boju smrtno stradao. Predstojeći norveški kraljevi promicali su Olafa II. Haraldssona kao kralja svetca ističući njegov doprinos kristijanizaciji Norveške te je danas poznat i kao sveti Olaf – svetac zaštitnik Norveške. Njegov sin Magnus (1035. - 1047.) je bio prvi norveški kralj koji je kršten u Norveškoj.

¹⁸³ Brownworth, Lars, *Morski vukovi: povijest Vikinga*, V.B.Z., Zagreb, 2019, str. 200.

¹⁸⁴ Kotecki, Radoslaw et al., ur., *Christianity and war in Medieval East Central Europe and Scandinavia*, Arc Humanities Press, Leeds, 2021., str.12., vlastiti prijevod

¹⁸⁵ Robinson, Charles Henry, *The Conversion of Europe*, Longmans, Green and Co., London, 1917., str. 459-463., vlastiti prijevod

5.2.3. Švedski vladari

Za širu kristijanizaciju Švedske, kao i ostalih skandinavskih kraljevstava, nužno je bilo pokrštavanje vladara. Povijesni izvori o pokrštavanju švedskih kraljeva vrlo su oskudni. Prema srednjovjekovnom kroničaru Adamu Bremenskom, prvi pokršteni švedski kralj bio Erik Pobjednički (970. - 995.) koji je kršten u Danskoj, ali kasnije se odrekao kršćanstva.¹⁸⁶ Alexandra Sanmark smatra da je Olof Skötkonung bio prvi švedski kralj koji je prihvatio kršćanstvo oko 1000. godine. Krstio ga je biskup Sigfrid na izvoru Husaby nedaleko od Skare. Kralj Olof vjerojatno je imao pozitivan stav o kršćanstvu te je možda i sam pozvao misionare u svoje kraljevstvo. Nakon njegova krštenja, uspostavljene su biskupije iz kojih su biskupi odlazili u misije u udaljenije krajeve Švedske.¹⁸⁷ Postao je veliki zagovornik kršćanstva te je, želeći služiti Kristu, namjeravao srušiti hram u Uppsali koji je predstavljao središte poganstva u čitavoj Švedskoj. Kada su pogani saznali za kraljeve namjere, odgovorili su mu da može biti kršćanin i da može graditi crkve, ali da nema pravo nikoga prisiljavati na odricanje od starih bogova. Kralj je odustao od prvotnog nauma te je dao izgraditi crkvu u Skari. „Adam Bremenski prikazao je Švedsku kao osobit problem ili točnije rečeno kao izazov za nove misionare. Iako su i Erik Pobjednički i Olof Skötkonung bili kršteni te su misionari iz hamburško-bremenske nadbiskupije (i s drugih područja) propovijedali evanđelje diljem Švedske još od vremena Ansgara, i dalje je bilo Šveđana koji su odbijali odreći se običaja svojih predaka.“¹⁸⁸

Tijekom vladavine njegova nasljednika Anunda Jakoba (1022. - 1050.), kršćanstvo se ubrzano širilo Švedskom. Kasnije su biskupi tražili Stenkila (1060. - 1066.) da prisilno širi kršćanstvo te da zabrani štovanje idola, ali on je takav zahtjev odbio. Njegov sin Inge Stariji, koji ga je naslijedio 1078. godine, nije bio jednako mudar te je zabranio poganska žrtvovanja u Svithiodu i naredio pokrštavanje svih stanovnika zbog čega je bio gađan kamenjem te je morao odstupiti s prijestolja. Ovakav slučaj prisilnog pokrštavanja je jedini

¹⁸⁶ Winroth, Anders, *The Conversion of Scandinavia: Vikings, Merchants, and Missionaries in the Remaking of Northern Europe*, Yale University Press, London, 2012., str. 117., vlastiti prijevod

¹⁸⁷ Sanmark, Alexandra, *Power and Conversion - a Comparative Study of Christianization in Scandinavia*, Uppsala University, Uppsala, 2004., str. 77., vlastiti prijevod

¹⁸⁸ Antonsson, Haki, *Traditions of Conversion in Medieval Scandinavia*, Saga-Book 34, Viking Society for Northern Research, London, 2010., str. 27., vlastiti prijevod

u švedskoj povijesti.¹⁸⁹ Oko 1130. godine, 300 godina nakon prve Ansgarove misije, Švedska je u potpunosti pokrštena.

5.2.4. Islandski vladari

„Island (Insula Glacialis) su očigledno prvi posjetili irski kršćani budući da su tragove njihova rada pronašli prvi norveški doseljenici 861. godine.“¹⁹⁰ Norveški doseljenici, bježeći od strahovlade Haralda Ljepokosog, prvi su naselili Island. Ubrzo su im se pridružili i brojni norveški doseljenici iz Irske i Škotske koji su sa sobom povelili robove. Robovi su kasnije oslobođeni te su se asimilirali s norveškim doseljenicima.

Vikinzi koji su nastanili Island bili su pogani do 981. godine kada je *jarl* Thorwald, prilikom pohoda, u Saskoj susreo biskupa Fridrika koji ga je upoznao s kršćanstvom i naposljetku krstio. Thorwald je pozvao biskupa na Island gdje je Fridrik proveo idućih pet godina pokrštavajući Islandđane. U početku je nailazio na veliki otpor. O uspješnosti Thorwaldova preobraćenja najbolje svjedoči činjenica da je ubio dva islandska pjesnika koji su podrugljivo pisali o kršćanstvu. Norveški kralj Olaf Tryggvason poslao je saskog svećenika Thangbranda na Island s ciljem pokrštavanja Islandđana. Thangbrand je također naišao na otpor pa je, poput Thorwalda, u bijesu ubio dva pjesnika koji su ga ismijavali zbog čega je 999. godine bio prisiljen napustiti Island i vratiti se u Norvešku. Kralj Olaf je za osvetu prijetio ubojstvom Islandđana koji su živjeli u Norveškoj, ali naposljetku ih je poštediti budući da su svojevrijem prihvatili kršćanstvo. Iduće godine, Islandđani Gissur i Hiallti uputili su se, sa svećenikom Thormundom i još nekoliko redovnika, iz Norveške na Island. Njihova misija prva je imala značajniji utjecaj na pokrštavanje Islandđana te su uskoro pokršteni brojni stanovnici Islanda.¹⁹¹

¹⁸⁹ Robinson, Charles Henry, *The Conversion of Europe*, Longmans, Green and Co., London, 1917., str. 482., vlastiti prijevod

¹⁹⁰ isto, str. 446., vlastiti prijevod

¹⁹¹ Robinson, Charles Henry, *The Conversion of Europe*, Longmans, Green and Co., London, 1917., str. 446-448., vlastiti prijevod

Althing je islandsko vijeće koje se sastajalo jednom godišnje s ciljem zajedničkog odlučivanja o svim bitnim stvarima na Islandu. Vijeće je osnovano 930. godine, a 70 godina kasnije, odnosno 1000. godine, Islandđani su odabrali kršćanstvo većinom glasova kako bi izbjegli vjerski rat. Islandski kršćani očuvali su svoju pretkršćansku povijest pažljivo bilježeći stara vjerovanja, mitove, običaje i postignuća svojih predaka. „Island je osobit po svojevolumnom, mirnom, svečanom i neposrednom prihvaćanju kršćanstva 1000. godine na Althingu (Alþingiju) – zakonodavnom i pravnom državnom tijelu. Događaj se naziva kristnitaka (doslovno znači uzimanje kršćanstva).“¹⁹²

Najbitniji događaj za kristijanizaciju Islanda bio je donošenje zakona koji nalažu da se svi stanovnici Islanda moraju krstiti i prakticirati kršćanstvo te da se svi poganski hramovi i idoli izloženi na javnim mjestima moraju uništiti. Nadalje, zakonom je bilo zabranjeno prinošenje žrtvi i javno izvođenje rituala, a prekršiteljima je prijetilo protjerivanje. Međutim, štovanje poganskih bogova i prakticiranje poganskih rituala bilo je dopušteno u privatnosti. Iako su Islandđani još neko vrijeme upražnjavali stare rituale i štivali stare bogove, utjecaj kršćanstva ubrzano se širio.¹⁹³

5.3. Osnivanje nadbiskupija i biskupija

Nakon mukotrpnih početaka kristijanizacije vikinškog svijeta koji se ogledaju u neumornom djelovanju misionara te stvaranju preduvjeta za opću kristijanizaciju pokrštavanjem vikinških vladara, treću i posljednju fazu kristijanizacije Skandinavije predstavlja zahtjevana izgradnja nadbiskupija, biskupija i crkvi te njihovo međusobno umrežavanje. „Nakon što su pokršteni skandinavski kraljevi, a njihove su zemlje postale kršćanske u očima njihovih suvremenika, trebalo je utemeljiti biskupije i izgraditi crkve.“¹⁹⁴ Organiziranje složene mreže nadbiskupija, biskupija i župnih crkvi bilo je izuzetno

¹⁹² Jochens, Jenny, *Late and Peaceful: Iceland's Conversion Through Arbitration in 1000*, Speculum 74, The University of Chicago Press on behalf of the Medieval Academy of America, Chicago, 1999., str. 621., vlastiti prijevod

¹⁹³ Robinson, Charles Henry, *The Conversion of Europe*, Longmans, Green and Co., London, 1917., str. 448., vlastiti prijevod

¹⁹⁴ Winroth, Anders, *The Conversion of Scandinavia: Vikings, Merchants, and Missionaries in the Remaking of Northern Europe*, Yale University Press, London, 2012., str. 118., vlastiti prijevod

zahtjevno i dugotrajno kao i čitav proces kristijanizacije vikinškog svijeta. „Osnivanje župa i uspostavljanje biskupijskog nadzora nad njima bio je, poput kristijanizacije, spor proces.“¹⁹⁵

Prve crkve u Skandinaviji izgradili su vladari i aristokrati koji su prije dolaska kršćanstva u njihove krajeve bili odgovorni za održavanje poganskih rituala i festivala. Prve crkve izgrađene tijekom 10. i 11. stoljeća bile su jednostavne drvene građevine bogato ukrašene rezbarenjem i nanošenjem boje na drvenu površinu. U Danskoj i Švedskoj od 11. stoljeća kamene crkve postupno zamjenjuju drvene, dok se u Norveškoj usavršila gradnja drvenih crkvi na kamenim temeljima što je znatno produžilo vijek trajanja istih. Najranija kamena crkva izgrađena je u Roskildeu zapadno od Kopenhagena za Knutove vladavine. Budući da Vikinzi tradicionalno nisu koristili kamen kao građevni materijal, prvi graditelji kamenih crkvi dolazili su izvan Skandinavije što svjedoči o postojanju bogatih crkvenih i svjetovnih veza vikinškog svijeta s ostatkom Europe. Na ostacima prvih crkvi vidljiv je utjecaj istočnoengleske crkvene arhitekture koji je postupno slabio nakon Knutove smrti, a jačao je njemački utjecaj. Katedrala u Ribi iz 12. stoljeća izgrađena je u stilu njemačke romanike od kamena uvezenog iz Porajnja. Lundska katedrala, također iz 12. stoljeća, mješavina je njemačke, talijanske i anglo-normanske arhitektonske tradicije što samo dokazuje otvorenost Vikinga prema europskim utjecajima.¹⁹⁶

Prije nego su u danskim, norveškim i švedskim kraljevstvima utemeljene biskupije, biskupi koji nisu bili ustoličeni širili su kršćanstvo među poganima. Primjerice, Ansgar i Gauzbert bili su biskupi koji su prvo kristijanizirali vikinški svijet, a tek kasnije su ustoličeni u biskupije sa sjedištima u Bremenu i Osnabrücku. Prema Winrothu, Adam Bremenski u svojim kronikama spominje biskupe koje je Olaf Tryggvason pozvao iz Engleske.

¹⁹⁵ Sawyer, Peter, *The Organization of the Church in Scandinavia after the Missionary Phase*, Harvard Ukrainian Studies 12/13, Harvard Ukrainian Research Institute, Cambridge, 1988./1989., str. 486., vlastiti prijevod

¹⁹⁶ Haywood, John, *The Penguin historical Atlas of the Vikings*, Penguin Books, London, 1995., str. 134-135., vlastiti prijevod

Također, navodi i biskupa Osmunda koji je bio na dvoru švedskog kralja Emunda tijekom 11. stoljeća.¹⁹⁷

Najraniji spomen biskupa u vikinškom svijetu, potječe iz 948. godine kada su se na crkvenom vijeću u Ingelheimu sastali biskupi iz Hedebyja, Ribe i Århusa. Godine 988. grad Odense dobio je biskupiju što je bila četvrta biskupija u Danskoj. Kralj Sven I. Rašljobradi imenovao je engleskog biskupa na misionarskom radu u Norveškoj za prvog biskupa Lunda oko 1000. godine. Biskupija u Roskildeu utemeljena je 1022. godine. Winroth navodi kako su vikinški vladari pokušavali izbjeći utjecaj i kontrolu hamburško-bremenske nadbiskupije imenujući biskupe koji su najčešće dolazili iz Engleske. Danski su kraljevi težili papinom priznanju neovisnosti danske crkve o hamburško-bremenskoj nadbiskupiji. Trud je urodio plodom 1103. godine kada je papa Paskal II. utemeljio lundsku nadbiskupiju kojoj je u nadležnost pripala čitava Skandinavija.¹⁹⁸ Od brojnih biskupa koje je Knut u Engleskoj zadužio za kristijanizaciju Danske, Adam Bremenski imenovao je trojicu: schonenskog biskupa Bernarda, seelandskog biskupa Gerbranda i funenskog biskupa Reginberta.¹⁹⁹

U Norveškoj se biskupi prvi put spominju oko 1070. godine. Biskupije su postojale u Trondheimu, Selji i Oslu. Godine 1125. osnovana je biskupija u Stavangeru. Papinski namjesnik Nicolaus Breakspear došao je 1153. godine u Dansku kako bi osnovao hamarsku biskupiju i nadbiskupiju sa sjedištem u Trondheimu.²⁰⁰

Najranija biskupija u Švedskoj nalazila se u Skari. Utemeljena je sredinom 11. stoljeća. U Sigtuni je tijekom šezdesetih godina 11. stoljeća osnovana biskupija, ali je oko 1140. godine biskup premjestio sjedište u Uppsalu. U Uppsali je 1164. godine utemeljena nadbiskupija s pripadajućim biskupijama u Skari, Linköpingu, Strängnäs i Västeråsu.²⁰¹ Strängnäsčkog biskupa Eskila ubili su pogani nakon čega je proglašen mučenikom. Prema

¹⁹⁷ Winroth, Anders, *The Conversion of Scandinavia: Vikings, Merchants, and Missionaries in the Remaking of Northern Europe*, Yale University Press, London, 2012., str. 118., vlastiti prijevod

¹⁹⁸ isto, str. 119., vlastiti prijevod

¹⁹⁹ Robinson, Charles Henry, *The Conversion of Europe*, Longmans, Green and Co., London, 1917., str. 444., vlastiti prijevod

²⁰⁰ Winroth, Anders, *The Conversion of Scandinavia: Vikings, Merchants, and Missionaries in the Remaking of Northern Europe*, Yale University Press, London, 2012., str. 118., vlastiti prijevod

²⁰¹ isto, str. 119., vlastiti prijevod

kraju 11. stoljeća, tri Engleza zaredom bili su skarski biskupi - Rodulward, Ricolf i Edward.²⁰²

U kristijanizaciji vikinškog svijeta sudjelovali su misionari iz Njemačke i Engleske. Anglo-saski misionari uglavnom su dolazili na poziv vikinških vladara i povremeno samoinicijativno. Njemački misionari djelovali su uz pasivnu podršku papinstva, a najznačajniju potporu pružali su im carevi i hamburško-bremenski nadbiskupi. Utjecajni Karlo Veliki uspostavio je dominaciju nad papinstvom koja je nakon njegove smrti počela slabiti. Papa Grgur VII. (1073. - 1085.) ojačao je papinstvo reformama smanjujući pritom utjecaj hamburško-bremenske biskupije koja je ranije imenovala skandinavske biskupe i svećenike. Osnivanje lundske nadbiskupije nadležne za čitavu Skandinaviju, izravno je povezalo Skandinaviju s Rimom. Nadbiskupija je utemeljena na dansku, a ne papinsku inicijativu, kako bi Danci samostalno odlučivali o crkvenim pitanjima. Osnivanje trondheimske i uppsalske nadbiskupije dodatno je ojačalo utjecaj papinstva u sjevernoj Europi.²⁰³

²⁰² Robinson, Charles Henry, *The Conversion of Europe*, Longmans, Green and Co., London, 1917., str. 482-483., vlastiti prijevod

²⁰³ Sanmark, Alexandra, *Power and Conversion - a Comparative Study of Christianization in Scandinavia*, Uppsala University, Uppsala, 2004., str. 107-111., vlastiti prijevod

6. Zaključak

Kristijanizacija Vikinga predstavlja izuzetno dinamično razdoblje u povijesti Skandinavije. Zbog stoljetnog izravnog i neizravnog dodira s kršćanstvom te domišljatog uključivanja kršćanskih elemenata u poganska vjerovanja, kristijanizacija vikinškog svijeta bila je mirna, spora i postupna bez značajnijeg otpora osim u rijetkim slučajevima prisilne kristijanizacije. Jedini vladari koji su neuspješno pokušavali prisilno kristijanizirati vikinški svijet bili su Inge Stariji, Olaf Tryggvason i Olaf II. Haraldsson. Naime, u Švedskoj je kralj Inge Stariji, pokušao zabraniti poganske rituale zbog čega je, uslijed ogromnog nezadovoljstva među narodom, morao odstupiti, a u Norveškoj su dva Olafa pokušavali svojim sunarodnjacima nametnuti kršćanstvo korištenjem izrazito okrutnih metoda prisile.

Razloge uspješne kristijanizacije Skandinavije treba tražiti u onima koji su kršćanstvo svojevolumno prihvatili, a ne među stranim vladarima koji su ga nametali ili misionarima koji su ga propovijedali. Naime, vikinški vladari svjesno su prihvatili kršćanstvo iz političkih i ekonomskih interesa. Kršćanstvo se širilo od pokrštenih kraljeva prema aristokraciji, a zatim prema ostalim slojevima. Vladari su dijelili društvene povlastice i materijalne nagrade svojim podanicima za prihvaćanje kršćanstva.

Kako bi kristijanizacija, odnosno prihvaćanje kršćanskog načina života bilo što uspješnije, kršćanski misionari domišljato su uključivali kršćanske elemente u poganske tradicije, stvarajući pritom regionalne inačice kršćanstva. Budući da je kristijanizacija vikinškog svijeta bila dobrovoljna i postupna, promjena vjerovanja i načina života trajala je stoljećima. Stari bogovi, rituali i običaji postupno su nestajali, a vikinškim se svijetom širilo novo kršćansko učenje. Nestajanje poganstva i opća kristijanizacija nisu posljedica isključivo strahovlade nego je jedan od ključnih razloga što pogani nisu imali svećenstvo koje bi branilo njihovu religiju i pružilo organizirani otpor pokrštenim kraljevima. Uglavnom su starješine imali uloge svećenika prilikom trajanja festivala. Budući da su bili vrlo utjecajni, njihovi podanici slijedili su ih u prihvaćanju kršćanstva.

U cjelokupnom procesu kristijanizacije vikinškog svijeta sudjelovali su njemački, uz pasivnu podršku papinstva i značajnu potporu careva i hamburško-bremenskih

nadbiskupa, te engleski misionari koji su dolazili na poziv vikinških vladara i povremeno samoinicijativno. Među brojnim redovnicima najznačajniji su bili pripadnici benediktinskog reda. S ciljem širenja kršćanskog učenja, smioni redovnici gradili su brojne samostane, odnosno opatije diljem Skandinavije. Najznačajniji među njima svakako je bio Ansgar.

Od početka vikinškog doba, započetog napadom na Lindisfarne, krug utjecaja kristijanizacije i europeizacije se udvostručio tijekom narednih stoljeća šireći se istočnom i sjevernom Europom što je omogućilo značajan porast broja europskog stanovništva. Porastom populacije stvoreni su preduvjeti za daljnji razvoj poljoprivrede, trgovine, obrazovanja, državnog uređenja i vojske što predstavlja temelje modernog zapadnog društva. Kristijanizaciju Skandinavije, osnivanje centraliziranih skandinavskih kraljevstava, procvat trgovine oko Baltičkog mora i nagli razvoj čitave kršćanske Europe treba promatrati u međusobno isprepletenim uzročno-posljedičnim vezama.

Popis literature

Knjige:

- 1) Allan, Tony, *Vikinzi: velike civilizacije – život, mit i umjetnost*, 24 sata, Zagreb, 2008.
- 2) Antonsson, Haki, *Viking-Age Scandinavia: Identities, Communities and Kingdoms*, UCL Press, London, 2020.
- 3) Bilogrivić, Goran et al., *Ceremonije i ceremonijalna komunikacija*, Filozofski fakultet u Rijeci, Rijeka, 2019.
- 4) Brandt, Miroslav, *Opća povijest srednjeg vijeka*, SNL, Zagreb, 1980.
- 5) Brownworth, Lars, *Morski vukovi: povijest Vikinga*, V.B.Z., Zagreb, 2019.
- 6) Clark, James G., *The Benedictines in the Middle Ages*, The Boydell Press, Woodbridge, 2011.
- 7) Collins, Michael i Price, Matthew A., *Priča o kršćanstvu*, Znanje, Zagreb, 2000.
- 8) Grzybowski, Lukas G., *The Christianization of Scandinavia in the Viking Era - Religious Change in Adam of Bremen's Historical Work*, Arc Humanities Press, Leeds, 2021., str. 58.
- 9) Haywood, John, *The Penguin historical Atlas of the Vikings*, Penguin Books, London, 1995.
- 10) Jelisejev, Vadim et al., *Historija čovječanstva – kulturni i naučni razvoj: Velike civilizacije srednjeg vijeka*, Naprijed, Zagreb, 1972.
- 11) Le Goff, Jacques, *Civilizacija srednjovjekovnog Zapada*, Golden marketing, Zagreb, 1998.
- 12) McKitterick, Rosamond, *Charlemagne: The Formation of a European Identity*, Cambridge University Press, Cambridge, 2008.
- 13) McKitterick, Rosamond, *The Frankish Kingdoms under the Carolingians, 751 - 987*, Longman, London, 1983.
- 14) Nordeide, Sæbjørg Walaker, *The Viking Age as a Period of Religious Transformation*, Brepols, Turnhout, 2011.

- 15) Nordeide, Sæbjørg Walaker i Edwards, Kevin J., *The Vikings*, Arc Humanities Press, Leeds, 2019.
- 16) Robinson, Charles Henry, *The Conversion of Europe*, Longmans, Green and Co., London, 1917.
- 17) Roesdahl, Else, *The Vikings*, Penguin Books, London, 1998.
- 18) Sanmark, Alexandra, *Power and Conversion - a Comparative Study of Christianization in Scandinavia*, Uppsala University, Uppsala, 2004.
- 19) Winroth, Anders, *The Conversion of Scandinavia: Vikings, Merchants, and Missionaries in the Remaking of Northern Europe*, Yale University Press, London, 2012.

Zbornici radova:

- 1) Aavitsland, Kristin B. i Bonde, Line M., ur., *Tracing the Jerusalem Code Volume 1: The Holy City Christian Cultures in Medieval Scandinavia (ca. 1100–1536)*, De Gruyter, Berlin, 2021.
- 2) Andrén Anders et al., ur., *Old Norse religion in long-term perspectives: Origins, changes, and interactions*, Nordic Academic Press, Lund, 2004.
- 3) Faulkes, Anthony i Perkins, Richard, ur., *Viking Revaluations*, University College London, London, 1993.
- 4) Fernandez-Armesto, Felipe, ur., *Narodi Europe*, Naklada Zadro, Zagreb, 1997.
- 5) Jedin, Hubert, ur., *Velika povijest Crkve II*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1995.
- 6) Jedin, Hubert, ur., *Velika povijest Crkve III/1*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2001.
- 7) Jurinović, Ljiljana, ur., *Benediktinci i stvaranje europske kulture – Našim rukama, ali Tvojom snagom*, Verbum, Split, 2008.
- 8) Kotecki, Radoslaw et al., ur., *Christianity and war in Medieval East Central Europe and Scandinavia*, Arc Humanities Press, Leeds, 2021.
- 9) Quinn, Judy, Brink, Stefan i Hines, John, ur., *The Viking Age as a Period of Religious Transformation*, Brepols, Turnhout, 2011.
- 10) Sawyer, Peter, ur., *The Oxford Illustrated History of the Vikings*, Oxford University Press, Oxford, 1997.

11) Wikström af Edholm, Klas et al., ur., *Myth, Materiality, and Lived Religion in Merovingian and Viking Scandinavia*, Stockholm University Press, Stockholm, 2019.

Časopisi:

- 1) Abrams, Lesley, *The Anglo-Saxons and the Christianization of Scandinavia*, Anglo-Saxon England 24, Cambridge University Press, Cambridge, 1995., str. 213-249.
- 2) Andersson, Catharina, *Cistercian Monasteries in Medieval Sweden—Foundations and Recruitments, 1143–1420*, Religions 12, MDPI, Basel, 2021., str. 99-116.
- 3) Andrén, Anders, *The significance of places: the Christianization of Scandinavia from a spatial point of view*, World Archaeology 45, Taylor & Francis, Ltd., Milton Park, 2013., str. 27-45.
- 4) Antonsson, Haki, *Traditions of Conversion in Medieval Scandinavia*, Saga-Book 34, Viking Society for Northern Research, London, 2010., str. 25-74.
- 5) Ásen, Per Arvid, *Medieval Monastery Gardens in Iceland and Norway*, Religions 12, MDPI, Basel, 2021., str. 117-136.
- 6) Bagge, Sverre, *Christianization and State Formation in Early Medieval Norway*, Scandinavian Journal of History 30, Taylor & Francis Group Ltd, Milton Park, 2005., str. 107-134.
- 7) Bagge, Sverre, *The Making of a Missionary King: The Medieval Accounts of Olaf Trygvason and the Conversion of Norway*, The Journal of English and Germanic Philology 105, University of Illinois Press, Champaign, 2006., str. 473-513.
- 8) Clark, James G., *The Making of Nordic Monasticism, c. 1076 – c. 1350*, Religions 12, MDPI, Basel, 2021., str. 15-37.
- 9) Ganshof, Francois L., *Charlemagne*, Speculum 24, The University of Chicago, Chicago, 1949., str. 520-528.
- 10) Grønlie, Sian, *Conversion Narrative and Christian Identity: How Christianity came to Iceland*, Medium Ævum 86, Society for the Study of Medieval Languages and Literature, Oxford, 2017., str. 123-146.

- 11) Jakobsen, Johnny Grandjean Gøgsig, *A Brief History of Medieval Monasticism in Denmark (with Schleswig, Rügen and Estonia)*, Religions 12, MDPI, Basel, 2021., str. 65-84.
- 12) Jensson, Gottskálf, *Pingeyrar Abbey in Northern Iceland: A Benedictine Powerhouse of Cultural Heritage*, Religions 12, MDPI, Basel, 2021., str. 149-164.
- 13) Jochens, Jenny, *Late and Peaceful: Iceland's Conversion Through Arbitration in 1000*, Speculum 74, The University of Chicago Press on behalf of the Medieval Academy of America, Chicago, 1999., str. 621-655.
- 14) Knutson, Sara Ann, *Bridges to Eternity: A Re-Examination of the Adoption of Christianity in Viking-Age Sweden*, Viking and Medieval Scandinavia 12, Brepols, Turnhout, 2016., str. 87-101.
- 15) Kristjánsdóttir, Steinunn, *Medieval Monasticism in Iceland and Norse Greenland*, Religions 12, MDPI, Basel, 2021., str. 53-64.
- 16) Phelpstead, Carl, *Converting to Europe: Christian Themes in "Knýtlinga saga"*, Viking and Medieval Scandinavia 1, Brepols, Turnhout, 2005., str. 163-177.
- 17) Sanmark, Alexandra, *Dietary Regulations in Early Christian Norway*, Viking and Medieval Scandinavia, Brepols, Turnhout, 2005., str. 203-224.
- 18) Sawyer, Brigit, *Scandinavian Conversion Histories*, Harvard Ukrainian Studies 12/13, Harvard Ukrainian Research Institute, Cambridge, 1988./1989., str. 46-60.
- 19) Sawyer, Peter, *The Organization of the Church in Scandinavia after the Missionary Phase*, Harvard Ukrainian Studies 12/13, Harvard Ukrainian Research Institute, Cambridge, 1988./1989., str. 480-487.
- 20) Seville Higgins, John, *The ultramontanism of Saint Boniface*, Church History 2, Cambridge University Press, Cambridge, 1933., str. 197-210.
- 21) Skre, Dagfinn, *Missionary Activity in Early Medieval Norway: Strategy, Organization and the Course of Events*, Scandinavian Journal of History 23, Routledge, Milton Park, 1998., str. 1-19.
- 22) Sturtevant, Paul B., *Contesting the Semantics of Viking Religion*, Viking and Medieval Scandinavia 8, Brepols, Turnhout, 2012., str. 261-278.

23)Wicker, Nancy L., *Christianization, Female Infanticide, and the Abundance of Female Burials at Viking Age Birka in Sweden*, Journal of the History of Sexuality 21, University of Texas Press, Austin, 2012., str. 245-262.

Mrežna mjesta:

- 1) Hrvatski jezični portal, URL: <https://hjp.znanje.hr/>
- 2) Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021., URL: <https://www.enciklopedija.hr/>
- 3) Hrvatska enciklopedija Mate Ujevića, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2019., URL: <https://hemu.lzmk.hr/>

Sažetak

Vikinzi su i prije početka kristijanizacije dolazili u dodir s kršćanstvom. Stoljećima su susretali kršćanski svijet putem vojnih pohoda, služenja u plaćeničkim vojskama, trgovine i diplomacije te su svoja iskustva dijelili sa sunarodnjacima. Zloglasni pljačkaški pohodi započeti krajem 8. stoljeća, natjerali su kršćanske vladare na provođenje organizirane i sustavne kristijanizacije Vikinga s ciljem očuvanja kršćanskih i europskih vrijednosti. Nakon mukotrpnih početaka, opća kristijanizacija započela je pokrštavanjem vikinških vladara.

Vikinški vladari svjesno su prihvatili kršćanstvo iz političkih i ekonomskih interesa. Kršćanstvo se širilo od pokrštenih kraljeva prema aristokraciji, a zatim prema ostalim slojevima. Vladari su dijelili društvene povlastice i materijalne nagrade svojim podanicima za prihvaćanje kršćanstva. Kako bi kristijanizacija vikinškog svijeta bila što uspješnija, kršćanski misionari dovitljivo su uključivali kršćanske elemente u poganske tradicije, stvarajući pritom regionalne inačice kršćanstva.

Proces kristijanizacije Skandinavije trajao je stoljećima budući da su stari bogovi, rituali i običaji postupno nestajali, a vikinškim se svijetom širilo novo kršćansko učenje. U cjelokupnom procesu kristijanizacije, sudjelovali su i brojni redovnici, među kojima su najznačajniji bili pripadnici benediktinskog reda. Ansgar je svakako najznačajniji benediktinski redovnik, kasnije i hamburško-bremenski nadbiskup, koji je sudjelovao u kristijanizaciji vikinškog svijeta. Ansgar, poznat i kao Apostol sjevera, kasnije je postao svetac zaštitnik Skandinavije.

Krug utjecaja kristijanizacije i europeizacije udvostručio se tijekom vikinškog doba šireći se istočnom i sjevernom Europom što je omogućilo značajan porast broja europskog stanovništva. Porastom populacije stvoreni su predujeti za daljnji razvoj poljoprivrede, trgovine, obrazovanja, državnog uređenja i vojske što predstavlja temelje modernog zapadnog društva. Kristijanizaciju Skandinavije, osnivanje centraliziranih skandinavskih kraljevstava, procvat trgovine oko Baltičkog mora i nagli razvoj čitave

kršćanske Europe treba promatrati u međusobno isprepletenim uzročno-posljedičnim vezama.

Ključne riječi: kristijanizacija, Vikinzi, Skandinavija, benediktinci, Ansgar

Abstract

Even before the beginning of Christianization, the Vikings came into contact with Christianity. For centuries, they encountered the Christian world through military campaigns, service in mercenary armies, trade and diplomacy and shared their experiences with their compatriots. The infamous raids started at the end of the 8th century forced the Christian rulers to carry out an organized and systematic Christianization of the Vikings with the aim of preserving Christian and European values. After difficult beginnings, general Christianization began with the Christianization of the Viking rulers.

Viking rulers consciously accepted Christianity for political and economic interests. Christianity spread from the baptized kings to the aristocracy, and then to other classes. Rulers distributed social privileges and material rewards to their subjects for accepting Christianity. In order to make the Christianization of the Viking world as successful as possible, Christian missionaries ingeniously incorporated Christian elements into pagan traditions, creating regional versions of Christianity.

The process of Christianizing Scandinavia lasted for centuries, as the old gods, rituals and customs gradually disappeared, and the new Christian teaching spread throughout the Viking world. Numerous monks participated in the entire process of Christianization, the most important of whom were members of the Benedictine order. Ansgar is certainly the most important Benedictine monk, later the Archbishop of Hamburg-Bremen, who participated in the Christianization of the Viking world. Ansgar, also known as the Apostle of the North, later became the patron saint of Scandinavia.

The circle of influence of Christianization and Europeanization doubled during the Viking Age, spreading through Eastern and Northern Europe, which enabled a significant increase in the number of the European population. With the increase in population, prerequisites were created for the further development of agriculture, trade, education, state organization and the army, which represents the foundations of modern Western society. The Christianization of Scandinavia, the establishment of centralized

Scandinavian kingdoms, the flourishing of trade around the Baltic Sea and the rapid development of the entire Christian Europe should be viewed in mutually intertwined cause-and-effect relationships.

Keywords: Christianization, Vikings, Scandinavia, Benedictines, Ansgar